

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์นี้ ได้มาจากแบบสอบถามที่ส่งไปยังครูสังคมศึกษา จำนวน ๖๐ คน และ นักเรียนจำนวน ๔๐๐ คน ในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ ๒๐ แห่ง ในเขตกรุงเทพมหานคร แบบสอบถามสำหรับครูได้รับคืนมา ๕๕ ชุด คิดเป็น ร้อยละ ๙๑.๖๗ และสำหรับนักเรียนได้รับคืนมาครบ ๔๐๐ ชุด คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ ผู้วิจัย ได้นำข้อมูลที่ได้รับมาทำการวิเคราะห์ตามวิธีดำเนินงานที่กล่าวไว้ในบทที่ ๓ ปรากฏผลการ วิเคราะห์ดังนี้

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามครู และ นักเรียน แบ่งออกเป็น ๒ ภาค คือ

ภาคที่ ๑ ก. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๓ (ม. ๓) และการใช้หนังสือเรียน

ครูผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ๕๕ คน เป็นชาย ๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐ และ ครูหญิง ๔๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๐

คุณวุฒิทางการศึกษาของครูที่สอนวิชาสังคมศึกษาทั้งหมด ๕๕ คน ปรากฏว่ามีวุฒิ สูงกว่าปริญญาตรี ๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๒๗ วุฒิปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ๔๑ คน คิดเป็น ร้อยละ ๗๔.๕๕ วุฒินุปรินญาหรือเทียบเท่า ๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๑๘ ส่วนวุฒิที่ต่ำกว่าอนุปริญญาไม่มี

ตารางที่ ๑ ระยะเวลาในการประกอบอาชีพครูของครูสังกัดกรมศึกษา

ระยะเวลาในการประกอบอาชีพครู	จำนวน	ร้อยละ
๑. อยู่ในช่วงเวลา ๑-๕ ปี	๒๖	๔๗.๒๗
๒. อยู่ในช่วงเวลา ๖-๑๐ ปี	๒๐	๓๖.๓๖
๓. อยู่ในช่วงเวลา ๑๑-๑๕ ปี	๕	๙.๐๙
๔. อยู่ในช่วงเวลา ๑๖-๒๐ ปี	๑	๑.๘๒
๕. อยู่ในช่วงเวลา ๒๑-๒๕ ปี	๓	๕.๔๕

จากตารางที่ ๑ จะเห็นว่าครุรร้อยละ ๔๗.๒๗ มีระยะเวลาในการประกอบอาชีพครู อยู่ในช่วงเวลา ๑-๕ ปี ครุรร้อยละ ๓๖.๓๖ มีระยะเวลาในการประกอบอาชีพครู อยู่ในช่วงเวลา ๖-๑๐ ปี และร้อยละ ๑.๘๒ มีระยะเวลาในการประกอบอาชีพครู อยู่ในช่วงเวลา ๑๖-๒๐ ปี

ส่วนระยะเวลาของการสอนวิชาสังกัดกรมศึกษาของครูนั้น ครูส่วนใหญ่คือร้อยละ ๖๑.๘๒ มีระยะเวลาในการสอนวิชาสังกัดกรมศึกษาอยู่ในช่วงเวลา ๑-๕ ปี รองลงมาคือร้อยละ ๓๐.๙๑ มีระยะเวลาในการสอนวิชาสังกัดกรมศึกษา อยู่ในช่วงเวลา ๖-๑๐ ปี และไม่มีครูคนใดเลย ที่มีระยะเวลาในการสอนวิชาสังกัดกรมศึกษา อยู่ในช่วงเวลา ๑๖-๒๐ ปี

ปริมาณการสอนเป็นจำนวนคาบ/ชั่วโมงต่อสัปดาห์ของครูสังกัดกรมศึกษาสอนวิชาสังกัดกรมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ (ม. ๓) ปรากฏว่า ครูร้อยละ ๔๐ สอนวิชาสังกัดกรมศึกษา สัปดาห์ละ ๑๖-๒๐ คาบ/ชั่วโมง ร้อยละ ๓๐.๙๑ สอนวิชาสังกัดกรมศึกษา สัปดาห์ละ ๑๑-๑๕ คาบ/ชั่วโมง และร้อยละ ๑.๘๒ สอนวิชาสังกัดกรมศึกษา สัปดาห์ละ ๒๑-๒๕ คาบ/ชั่วโมง

เกี่ยวกับทัศนคติของครูผู้สอนวิชาสังกัดกรมศึกษาที่มีต่อวิชาสังกัดกรมศึกษานั้น ปรากฏว่า ครูจำนวนมาก คือร้อยละ ๖๙.๐๙ มีความสนใจต่อวิชาสังกัดกรมศึกษามาก รองลงมาคือร้อยละ ๓๐.๙๑ มีความสนใจต่อวิชาสังกัดกรมศึกษาพอสมควร และไม่มีครูคนใดเลยที่ไม่สนใจวิชาสังกัดกรมศึกษา

ตารางที่ ๒ สิ่งที่ครูสังคมนตรีศึกษาเป็นหลักฐานในการสอนวิชาสังคมนตรีศึกษา

สิ่งทีครูยึดเป็นหลักในการสอน	จำนวน	ร้อยละ
๑. หนังสือเรียนวิชาสังคมนตรีศึกษาที่กระทรวงอนุมัติ	๕๐	๕๐.๕๑
๒. ประมวลการสอน	๑๓	๒๓.๖๔
๓. คู่มือการสอน	๒๗	๕๔.๐๘
๔. หลักสูตร	๓๐	๕๙.๕๕
๕. อื่น ๆ	๑๓	๒๓.๖๔

จากตารางที่ ๒ จะเห็นว่าสิ่งทีครูสังคมนตรีศึกษาเป็นหลักฐานในการสอนนั้น ครูจำนวนสูงสุดคือ ร้อยละ ๕๐.๕๑ ยึดหนังสือเรียนวิชาสังคมนตรีศึกษาที่กระทรวงอนุมัติให้ใช้เป็นหลักฐานในการสอนวิชาสังคมนตรีศึกษา รองลงมาคือครูร้อยละ ๕๔.๕๕ ยึดหลักสูตรเป็นหลัก และครูจำนวนน้อยที่สุดคือร้อยละ ๒๓.๖๔ ยึดประมวลการสอนเป็นหลักในการสอน นอกจากนี้ ยังมีครูอีกร้อยละ ๒๓.๖๔ ที่ใช้หนังสืออ่านประกอบอื่น ๆ ที่สามารถอ้างอิงเกี่ยวกับวิชาสังคมนตรีศึกษาที่สอนได้ ประกอบการสอน

สำหรับการใช้หนังสือเรียนในการเรียนการสอนวิชาสังคมนตรีศึกษา ปรากฏว่า ครูร้อยละ ๖๕.๐๘ ใช้ตลอดทั้งเล่มและมีหนังสืออื่นประกอบ รองลงมาคือร้อยละ ๒๑.๘๒ ใช้เฉพาะบางบท บางหัวข้อเรื่อง และคนกว่าจากหนังสืออื่นประกอบ และมีครูจำนวนน้อยคือร้อยละ ๑๓.๑๐ ที่ใช้หนังสือเรียนตลอดทั้งเล่ม

ตารางที่ ๓ ลักษณะการสอนโดยใ้หนังสือเรียนของครู

ลักษณะการสอน	จำนวน	ร้อยละ
๑. มอบหมายใ้ให้นักเรียนอ่านมาล่วงหน้าและอภิปรายร่วมกัน ในชั้นเรียน	๒๘	๕๐.๙๑
๒. ใ้ให้นักเรียนอ่านพร้อมกันในช่วงโมงเรียน	๔	๗.๒๗
๓. ใ้ให้นักเรียนอ่านภายหลังกู้อธิบายจบแล้ว	๔	๗.๒๗
๔. กู้อธิบายประกอบการซักถามใ้หนังสือเรียน	๔๕	๘๑.๒๗
๕. ใ้ให้นักเรียนอ่านเฉพาะบางหัวข้อประกอบการคำอธิบาย	๑๕	๒๗.๒๗
๖. อื่น ๆ	๕	๙.๐๙

จากตารางที่ ๓ ปรากฏว่า ครูร้อยละ ๘๑.๒๗ ทำการสอนโดยอธิบายประกอบการซักถามใ้หนังสือเรียน รองลงมาคือร้อยละ ๕๐.๙๑ ทำการสอนโดยมอบหมายใ้ให้นักเรียนอ่านมาล่วงหน้าและอภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน ส่วนครูจำนวนน้อยที่สุดคือร้อยละ ๗.๒๗ ใ้ใช้วิธีใ้ให้นักเรียนอ่านพร้อมกันในช่วงโมงเรียน นอกจากนี้ ยังมีครูจำนวนร้อยละ ๙.๐๙ ที่ใ้ใช้วิธีการสอนอื่น ๆ ซึ่งประกอบด้วย ครูตั้งคำถามและใ้ให้นักเรียนคนหาคำตอบเอง กู้อธิบายและแจกเอกสารประกอบ และใ้ใช้วิธีจัดกลุ่มใ้ให้นักเรียนอภิปราย

เกี่ยวกับปริมาณการใ้หนังสือเรียนสั้กศึกษา ในช่วงโมงการสอนของครูบ่อยครั้งเพียงใ้ใ้ใ้ ปรากฏว่า ครูร้อยละ ๕๐.๙๑ ใ้หนังสือเรียนสั้กศึกษาใ้ในช่วงโมงการสอนของครูทุกช่วงโมง ครูร้อยละ ๔๕.๔๕ ใ้หนังสือเรียนสั้กศึกษาเป็นบางช่วงโมงและครูส่วนน้อยคือร้อยละ ๓.๖๔ ที่ไม่ใ้หนังสือเรียนสั้กศึกษาใ้ในช่วงโมงการสอนเลย

ปริมาณการอบรมเกี่ยวกับการใช้หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาของครู ปรากฏว่า ครูร้อยละ ๕๐.๘๑ ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการใช้หนังสือเรียนเป็นบางครั้ง รองลงมาคือ ร้อยละ ๔๐ ไม่เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับการใช้หนังสือเรียนเลย และครูจำนวนน้อยที่สุด คือร้อยละ ๕.๐๘ ที่เคยไปอบรมทุกครั้ง

สำหรับเหตุผลของครูที่ไม่เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับการใช้หนังสือเรียนเลยนั้น ปรากฏว่า ครูจำนวนมากที่สุดคือร้อยละ ๕๐ ให้เหตุผลว่าเป็นเพราะหัวหน้าสายวิชาไม่ส่งไปอบรม รองลงมาคือร้อยละ ๓๖.๓๖ ว่าเป็นเพราะเพิ่งทำการสอน และครูจำนวนน้อยที่สุดคือร้อยละ ๑๓.๖๔ ว่าเป็นเพราะหัวหน้าสายวิชาไปอบรมแทน

ผู้วิจัยได้สอบถามข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการแนะวิธีการใช้หนังสือเรียน เพื่อให้ นักเรียนมีทักษะในการอ่านหนังสือของครูผู้สอน ผลปรากฏว่า ครูทั้งหมดที่ตอบแบบสอบถาม คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ เคยแนะวิธีการใช้หนังสือเรียน เพื่อให้ นักเรียนมีทักษะในการอ่าน หนังสือ

ผู้วิจัยได้ศึกษาปัญหาในการใช้หนังสือเรียนของครู ผลปรากฏว่า ครูส่วนใหญ่คือ ร้อยละ ๘๖.๓๖ ประสบปัญหาในการใช้หนังสือเรียน และมีครูจำนวนน้อยคือ ร้อยละ ๓.๖๔ ที่ไม่ประสบปัญหาในการใช้หนังสือเรียนเลย

ตารางที่ ๔ ปัญหาของครูผู้สอน ในการใช้หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา

ปัญหาของครูผู้สอน	จำนวน	ร้อยละ
๑. เนื้อหาในหนังสือเรียนมีมากเกินไป	๓๔	๖๔.๑๕
๒. เนื้อหาในหนังสือเรียนไม่สมบูรณ์ต้องค้นคว้าเพิ่มเติม	๓๑	๕๘.๘๘
๓. ขาดทักษะในการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม	๒	๓.๗๗
๔. ขาดหนังสืออ่านประกอบสำหรับการค้นคว้าเพิ่มเติม	๒๖	๔๘.๐๖
๕. อื่น ๆ	๒	๓.๗๗

จกตารางที่ ๔ ปรากฏว่า ครูส่วนใหญ่คือร้อยละ ๖๔.๑๕ พบว่าเนื้อหาในหนังสือเรียนมีมากเกินไป รองลงมาคือร้อยละ ๕๕.๔๕ พบว่าเนื้อหาในหนังสือเรียนไม่สมบูรณ์ต้องคนควาเพิ่มเติม ครูส่วนน้อยคือร้อยละ ๓.๙๙ ขาดทักษะในการคนควาหาความรู้เพิ่มเติม และเห็นว่าเนื้อหาในหนังสือเรียนสับสนเข้าใจยาก

ตารางที่ ๕ แหล่งที่ครูขอความช่วยเหลือ เมื่อเกิดปัญหาเกี่ยวกับการใช้หนังสือเรียน

แหล่งที่ครูขอความช่วยเหลือ	จำนวน	ร้อยละ
๑. อาจารย์ใหญ่หรือครูใหญ่	๓	๕.๔๕
๒. หัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษา	๒๓	๔๑.๘๒
๓. ผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการ	๑	๑.๘๒
๔. เพื่อนครู ที่สอนวิชาสังคมศึกษาด้วยกัน	๓๘	๖๙.๐๙
๕. ศึกษานิเทศก์	๑๖	๒๙.๐๙
๖. แหล่งหรือบุคคลอื่น ๆ	๑๒	๒๑.๘๒

จากตารางที่ ๕ ปรากฏว่า ครูร้อยละ ๖๙.๐๙ จะขอความช่วยเหลือจากเพื่อนครูที่สอนวิชาสังคมศึกษาด้วยกัน ร้อยละ ๔๑.๘๒ จะขอความช่วยเหลือจากหัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษา และครูจำนวนน้อยที่สุดคือร้อยละ ๑.๘๒ จะขอความช่วยเหลือจากผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการ นอกจากนั้น ครูร้อยละ ๒๑.๘๒ ยังขอความช่วยเหลือจากแหล่งหรือบุคคลอื่น ๆ คือ ห้องสมุด และบรรณารักษ์

เกี่ยวกับความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ครูร้อยละ ๔๙.๒๙ มีความเห็นว่่านักเรียนไม่ค่อยพอใจต่อหนังสือเรียนที่กำลังใช้อยู่ ร้อยละ ๔๓.๖๔ มีความเห็นว่่านักเรียนมีความพอใจพอสมควรต่อหนังสือเรียนที่กำลัง

ใช้อยู่ และมีครูส่วนน้อย คือร้อยละ ๕.๐๕ ที่มีความเห็นว่านักเรียนมีความพอใจมากต่อหนังสือเรียนที่กำลังใช้อยู่

ผู้วิจัยได้ถามความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับหนังสือเรียนที่ครูใช้อยู่ นั้น มีเนื้อหาให้ความรู้ที่ต่อเนื่องจากหนังสือเรียนในชั้นก่อน ๆ หรือไม่นั้น ครูส่วนใหญ่คือร้อยละ ๘๐ เห็นว่าหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาเล่มที่กำลังใช้อยู่ มีเนื้อหาให้ความรู้ที่ต่อเนื่องจากหนังสือเรียนในชั้นก่อน ๆ รองลงมาคือร้อยละ ๑๒.๗๓ มีความเห็นว่า หนังสือเรียนเล่มที่กำลังใช้อยู่ ไม่มีเนื้อหาให้ความรู้ที่ต่อเนื่องจากหนังสือเรียนในชั้นก่อน ๆ และครูส่วนน้อยคือร้อยละ ๗.๒๗ มีความเห็นว่า ไม่ทราบ เพราะไม่เคยใช้หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาในระดับที่ต่ำกว่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

ส่วนความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับหนังสือเรียนที่ครูใช้อยู่ นั้น ให้ความรู้พอที่จะเป็นพื้นฐานให้นักเรียนได้ศึกษาในชั้นที่สูงขึ้นมากน้อยเพียงใด ปรากฏว่า ครูร้อยละ ๕๔.๕๕ มีความเห็นว่าหนังสือเรียนเล่มที่ใช้อยู่ นั้น ให้ความรู้ปานกลางที่จะเป็นพื้นฐานให้นักเรียนได้ศึกษาในชั้นที่สูงขึ้น ครูร้อยละ ๓๘.๑๘ เห็นว่า หนังสือเรียนเล่มที่ใช้อยู่ นั้น ให้ความรู้มาก และครูส่วนน้อยคือร้อยละ ๗.๒๗ เห็นว่า หนังสือเรียนนั้น ให้ความรู้ น้อย ไม่พอเพียงที่จะเป็นพื้นฐานให้นักเรียนได้ศึกษาในชั้นที่สูงขึ้น

ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับราคาของหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา เมื่อเทียบกับคุณภาพนั้น ครูจำนวนมาก คือร้อยละ ๗๒.๗๓ เห็นว่าราคาของหนังสือเรียนเหมาะสมดีแล้ว รองลงมาคือร้อยละ ๒๕.๔๕ เห็นว่าหนังสือเรียนมีราคาแพงเกินไป และครูจำนวนน้อยที่สุดคือร้อยละ ๑.๘๒ เห็นว่าหนังสือเรียนราคาถูกลงมาก

ส่วนความคิดเห็นของครูที่มีต่อคุณภาพของหนังสือเรียนที่ใช้อยู่ นั้น ปรากฏว่าครูร้อยละ ๓๔.๕๕ เห็นว่าหนังสือเรียนที่ใช้อยู่ มีคุณภาพในระดับพอใช้ รองลงมาคือร้อยละ ๓๒.๗๓ เห็นว่า หนังสือเรียนที่ใช้อยู่ มีคุณภาพยังไม่ดีพอ ต้องมีการปรับปรุง และมีครูจำนวนน้อยคือร้อยละ ๓.๖๔ ที่เห็นว่า หนังสือเรียนที่ใช้อยู่ มีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ดีมาก

ตารางที่ ๖ แหล่งที่ครูแจ้งให้ทราบเมื่อพบเห็นข้อบกพร่องในหนังสือเรียน

	แหล่งที่ครูแจ้งให้ทราบ	จำนวน	ร้อยละ
๑.	กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ	๗	๑๒.๗๓
๒.	อาจารย์ใหญ่หรือครูใหญ่	๖	๑๐.๙๑
๓.	หัวหน้าสายวิชา	๒๗	๔๕.๐๘
๔.	เพื่อนครู	๔๑	๗๔.๕๕
๕.	เฉย ๆ	๒	๓.๖๔
๖.	อื่น ๆ	๔	๗.๒๗

จากตารางที่ ๖ ปรากฏว่า ครูส่วนใหญ่คือร้อยละ ๗๔.๕๕ แจ้งไปที่เพื่อนครูเมื่อพบเห็นข้อบกพร่องในหนังสือเรียน รองลงมาคือร้อยละ ๔๕.๐๘ แจ้งไปที่หัวหน้าสายวิชา ครูจำนวนน้อยที่สุดคือร้อยละ ๓.๖๔ เฉย ๆ

ภาคที่ ๑ ข. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ (ม. ๓) และการใช้หนังสือเรียน

นักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ๔๐๐ คน เป็นนักเรียนชาย ๒๐๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๑ และเป็นนักเรียนหญิง ๑๙๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๙

ข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการใช้หนังสือเรียน มีดังนี้

ทัศนคติของนักเรียนผู้เรียนวิชาสังคมศึกษาต่อวิชาสังคมศึกษานั้น ปรากฏว่า นักเรียนจำนวนมากคือร้อยละ ๖๘.๕ มีความสนใจต่อวิชาสังคมศึกษาพอควร รองลงมาคือร้อยละ ๒๔.๕ มีความสนใจต่อวิชาสังคมศึกษามาก และมีนักเรียนจำนวนน้อยมากคือร้อยละ ๒ ที่ไม่สนใจต่อวิชาสังคมศึกษาเลย

ผู้วิจัยได้สอบถามความรู้สึกของนักเรียนที่มีต่อหนังสือเรียนที่กำลังใช้อยู่ ผลปรากฏว่า นักเรียนส่วนใหญ่คือร้อยละ ๖๕.๕ มีความพอใจพอสมควรต่อนักเรียนที่กำลังใช้อยู่ รองลงมาคือร้อยละ ๒๐ มีความพอใจมาก และนักเรียนส่วนน้อยคือร้อยละ ๑๔.๕ มีความรู้สึกไม่พอใจต่อนักเรียนที่กำลังใช้อยู่

ตารางที่ ๗ ความเข้าใจของนักเรียนเมื่ออ่านหนังสือเรียน

ความเข้าใจของนักเรียน	จำนวน	ร้อยละ
๑. เข้าใจได้หมดทันที	๒๕	๖.๒๕
๒. เข้าใจบางตอน	๑๔๑	๓๕.๒๕
๓. ต้องค้นคว้าจากหนังสือเล่มอื่นประกอบ	๕๓	๑๓.๒๕
๔. ต้องให้ครูอธิบายเพิ่มเติม	๑๘๑	๔๕.๒๕

จากตารางที่ ๗ จะเห็นว่า นักเรียนร้อยละ ๔๕.๒๕ เมื่ออ่านหนังสือเรียนแล้ว ต้องให้ครูอธิบายเพิ่มเติม รองลงมาคือร้อยละ ๓๕.๒๕ เห็นว่าหนังสือเรียนที่อ่านนั้น เข้าใจได้เพียงบางตอนและนักเรียนจำนวนน้อยคือร้อยละ ๖.๒๕ ที่มีความเห็นว่าเมื่ออ่านหนังสือเรียนแล้ว เข้าใจได้หมดทันที

ผู้วิจัยได้สอบถามข้อเท็จจริงเกี่ยวกับวิธีการใช้หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียน ผลปรากฏว่า นักเรียนส่วนใหญ่คือร้อยละ ๖๗.๒๕ อ่านหนังสือเรียนมาก่อนจะถึงชั่วโมงเรียนเป็นบางครั้ง รองลงมาคือร้อยละ ๒๕.๗๕ ไม่เคยอ่านหนังสือเรียนมาก่อนจะถึงชั่วโมงเรียนเลย และนักเรียนจำนวนน้อยที่สุดคือร้อยละ ๗ ที่อ่านหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาก่อนจะถึงชั่วโมงเรียนเสมอ

สำหรับเหตุผลที่นักเรียนไม่เคยอ่านหนังสือเรียนนั้น มีดังนี้ นักเรียนร้อยละ ๔๘.๗๕ ไม่มีเวลา ร้อยละ ๑๐.๐๔ ไม่สนใจ, ร้อยละ ๕.๒๕ ไม่ชอบวิชานี้

ร้อยละ ๒๗.๗๓ อ่านแล้วไม่เข้าใจ จึงไม่ยักอ่าน, ร้อยละ ๔.๒๐ มีความคิดเห็นในลักษณะอื่น ๆ เช่น เนื้อหาในหนังสือเรียนไม่ยากเกินไป เรียนในชั่วโมงครูก็อธิบายให้ละเอียดแล้ว และ ไม่มีหนังสือเรียน เป็นต้น

เกี่ยวกับปริมาณการใช้หนังสืออ่านประกอบและหนังสืออื่น ๆ ที่เกี่ยวกับวิชาสังคมศึกษา ปรากฏว่า นักเรียนส่วนมากร้อยละ ๗๕.๒๕ ใช้หนังสืออ่านประกอบและหนังสืออื่น ๆ ที่เกี่ยวกับวิชาสังคมศึกษาในบางครั้ง รองลงมาคือร้อยละ ๑๘.๕๐ ไม่ใช้หนังสืออ่านประกอบเลย และนักเรียนจำนวนน้อยที่สุด คือร้อยละ ๖.๒๕ ใช้หนังสืออ่านประกอบบ่อยครั้ง

สำหรับเหตุผลของนักเรียนที่ไม่ใช้หนังสืออ่านประกอบเลยนั้น เพราะเหตุผลต่าง ๆ หลายประการ เช่น ร้อยละ ๒๒.๕๗ ไม่มีเวลา, ร้อยละ ๑๖.๒๒ หนังสือเรียนมีเนื้อหามากแล้ว, ร้อยละ ๒๘.๓๘ ครูอธิบายให้เข้าใจดีแล้ว, ร้อยละ ๒๑.๖๒ ไม่สนใจวิชานี้, ร้อยละ ๘.๔๖ ไม่ชอบคนควา, และร้อยละ ๑.๓๕ เห็นว่าไม่จำเป็น

ในค่านลักษณะของหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาที่นักเรียนชอบใช้ ปรากฏว่า นักเรียนจำนวนเท่ากัน คือร้อยละ ๔๘.๗๕ ชอบในหนังสือเรียนแยกเล่มเป็นรายวิชา เช่น ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าทีพลเมือง ศิลปกรรม และชอบให้เป็นเล่มเดียวกันโดยมีลักษณะบูรณาการเหมือนปัจจุบัน ส่วนร้อยละ ๐.๕ ชอบในลักษณะอื่น คือให้เป็นเล่มเดียวกันแต่แยกเรื่องโดยเด็ดขาด

ตารางที่ ๔ วิธีใช้หนังสือเรียนของครูที่นักเรียนชอบ

วิธีใช้หนังสือ	จำนวน	ร้อยละ
๑. มอบหมายให้อ่านมาล่วงหน้า	๑๐๑	๒๕.๒๕
๒. ให้อ่านเมื่อครูสอนจบแล้ว	๓๘	๙.๗๕
๓. ให้อ่านในชั่วโมงเรียน	๓๖	๙.๐๐
๔. ให้อ่านหนังสือเรียนเป็นหลักและค้นคว้าประกอบ	๒๒๔	๕๖.๐๐

จากตารางที่ ๔ ปรากฏว่า นักเรียนร้อยละ ๕๖ ขอบให้ครูใช้หนังสือเรียนโดยให้นักเรียนใช้หนังสือเรียนเป็นหลักและค้นคว้าประกอบ รองลงมาคือร้อยละ ๒๕.๒๕ มอบหมายให้นักเรียนอ่านมาล่วงหน้า นักเรียนส่วนน้อย คือร้อยละ ๔ ต้องการให้ครูใช้หนังสือเรียนโดยให้นักเรียนอ่านในชั่วโมงเรียน

ส่วนทางค่านเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาของหนังสือเรียนที่นักเรียนส่วนมากพอใจ คือ นักเรียนร้อยละ ๓๖.๕ สนใจเรื่องปัญหาในโลกปัจจุบัน รองลงมาคือร้อยละ ๓๖.๕ สนใจเรื่องโลกกลุ่มที่หนึ่ง, ร้อยละ ๒๗.๓๕ สนใจเรื่องโลกกลุ่มที่สาม, ร้อยละ ๒๗.๕๐ สนใจเรื่องไทยยุคใหม่ ร้อยละ ๒๑.๓๕ สนใจเรื่องโลกกลุ่มที่สอง และนักเรียนจำนวนน้อยที่สุดคือร้อยละ ๒๐.๒๕ สนใจเรื่องการเข้าใจแผนที่

ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับราคาของหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา เมื่อเทียบกับคุณภาพนั้น นักเรียนจำนวนมาก คือร้อยละ ๖๔.๒๕ เห็นว่าราคาเหมาะสม รองลงมาคือร้อยละ ๓๓.๓๕ เห็นว่า ราคาแพงเกินไป และนักเรียนจำนวนน้อยคือร้อยละ ๒ เห็นว่าหนังสือเรียนราคาถูกมาก

ผู้วิจัยได้ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับความรู้ในหนังสือเรียนว่า มีเนื้อหาที่ให้ความรู้ที่ต่อเนื่องจากหนังสือเรียนในชั้นก่อน ๆ หรือไม่นั้น ปรากฏว่า นักเรียนส่วนใหญ่คือร้อยละ ๗๗.๓๕ เห็นว่า หนังสือเรียนเล่มที่กำลังใช้อยู่ มีเนื้อหาให้ความรู้ที่ต่อเนื่องจากหนังสือเรียนในชั้นก่อน ๆ รองลงมาคือร้อยละ ๑๖.๒๕ มีความเห็นว่า หนังสือเรียนไม่มีเนื้อหาให้ความรู้ที่ต่อเนื่องจากหนังสือเรียนในชั้นก่อน ๆ และนักเรียนส่วนน้อย คือร้อยละ ๖ มีความเห็นว่าไม่ทราบ

สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับปริมาณของเนื้อหาที่มีในหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ปรากฏว่านักเรียนส่วนใหญ่คือร้อยละ ๔๖.๓๕ เห็นว่าควรที่จะเพิ่มเนื้อหาอีก ร้อยละ ๓๗.๒๕ เห็นว่าหนังสือเรียนมีเนื้อหาพอเหมาะแล้ว และนักเรียนส่วนน้อยคือร้อยละ ๑๖ เห็นว่าควรลดเนื้อหาลง

เกี่ยวกับคุณภาพโดยทั่วไปของหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาเล่มที่นักเรียนใช้อยู่ นั้นปรากฏว่า นักเรียนส่วนใหญ่คือร้อยละ ๔๔.๗๕ เห็นว่าหนังสือเรียนที่ใช้อยู่มีคุณภาพในระดับดี รองลงมาคือร้อยละ ๒๕ เห็นว่า มีคุณภาพในระดับพอใช้ ร้อยละ ๒๔.๒๕ เห็นว่ามีคุณภาพยังไม่ดีพอ ควรต้องมีการปรับปรุง และมีนักเรียนส่วนน้อยคือร้อยละ ๖ ที่เห็นว่าหนังสือเรียนที่ใช้อยู่มีคุณภาพดีมาก

ตารางที่ ๕ ลักษณะของหนังสือเรียนที่นักเรียนชอบใช้

ลักษณะของหนังสือเรียน	จำนวน	ร้อยละ
๑. เย็บเล่มคงทนถาวร	๒๔๘	๗๒.๐๐
๒. ปกสวย สีสะดุดตา	๑๒๙	๓๒.๒๕
๓. ตัวพิมพ์ชัดเจน	๓๑๔	๗๘.๕๐
๔. กระดาษมีคุณภาพดี	๑๗๓	๔๓.๒๕
๕. ภาพประกอบมีสีสันธรรมชาติ	๒๒๖	๕๖.๕๐
๖. มีสรุปข้อความท้ายบท	๓๒๓	๘๐.๗๕
๗. มีกิจกรรมเสนอแนะท้ายบท	๑๐๔	๒๖.๐๐
๘. มีแบบฝึกหัดท้ายบท	๑๙๕	๔๘.๗๕
๙. มีหน้าอธิบายคำศัพท์ยาก	๑๗๕	๔๓.๗๕
๑๐. มีรายชื่อหนังสือที่ท่านจะไปค้นรายละเอียดเพิ่มเติม	๒๑๓	๕๓.๒๕
๑๑. มีรูปเล่มกระทัดรัด ง่ายต่อการเก็บ	๒๓	๕.๗๕
๑๒. สิ่งอื่น ๆ ที่ท่านต้องการ	๑๑	๒.๗๕

จากตารางที่ ๕ ลักษณะของหนังสือเรียนที่นักเรียนชอบใช้ ปรากฏว่า นักเรียนส่วนใหญ่คือร้อยละ ๘๐.๗๕ ต้องการให้หนังสือเรียนที่มีสรุปข้อความท้ายบท รองลงมาคือร้อยละ ๗๘.๕๐ ต้องการให้หนังสือเรียนที่มีตัวพิมพ์ชัดเจน และนักเรียนส่วนน้อยคือร้อยละ ๒๖ ต้องการให้หนังสือเรียนที่มีกิจกรรมเสนอแนะท้ายบท สำหรับสิ่งอื่น ๆ ที่นักเรียนร้อยละ

๒.๓๕ ต้องการประกอบด้วย ราคาที่เหมาะสม การใช้ภาษาที่ง่ายต่อการเข้าใจและปก
หนังสือที่หุ้มด้วยพลาสติก

ตารางที่ ๑๐ ความคิดเห็นของนักเรียนที่เห็นว่าเนื้อหาในหนังสือเรียนวิชา
สังคมศึกษาที่ใช้อยู่ เหมาะสมหรือไม่แล้ว

เหตุผล	จำนวน	ร้อยละ
๑. ช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่เรียน	๑๓๓	๔๓.๒๕
๒. ช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง	๓๒๓	๘๑.๓๕
๓. เนื้อหาไม่มีความถูกต้องตามข้อเท็จจริง	๑๐๐	๒๕.๐๐
๔. เนื้อหาแต่ละบทมีคำอธิบายชัดเจน	๖๑	๑๕.๒๕
๕. เนื้อหาแต่ละบทมีความต่อเนื่องกันดี	๕๓	๒๓.๒๕
๖. เนื้อหาให้ความรู้นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้	๒๑๔	๕๓.๕๐
๗. อื่น ๆ	๔	๑.๐๐

จากตารางที่ ๑๐ ปรากฏว่า นักเรียนส่วนใหญ่คือร้อยละ ๘๑.๓๕ มีความเห็นว่า
เนื้อหาในหนังสือเรียนนี้เหมาะสม คือ ช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสภาพสังคม
เศรษฐกิจ และการเมือง รองลงมาคือร้อยละ ๕๓.๕๐ เห็นว่าเนื้อหาให้ความรู้สามารถนำ
ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ และนักเรียนส่วนน้อยคือร้อยละ ๑๕.๒๕ เห็นว่าเหมาะ
สมในค่านเนื้อหาแต่ละบทมีคำอธิบายชัดเจน สำหรับสิ่งอื่นที่นักเรียนร้อยละ ๑ เห็นว่าทำ
ให้เนื้อหาในหนังสือเรียนที่ใช้อยู่เหมาะสม คือ มีเนื้อหาให้ความรู้ที่ทันต่อเหตุการณ์โลก
ปัจจุบัน

ตารางที่ ๑๑ ความคิดเห็นของนักเรียนที่เห็นว่าเนื้อหาในหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาที่ใช้อยู่ไม่เหมาะสม

เหตุผล	จำนวน	ร้อยละ
๑. เนื้อหาบางเรื่องยากเกินไป	๑๖๘	๔๒.๒๕
๒. เนื้อหาบางเรื่องง่ายเกินไป	๒๗	๖.๗๕
๓. เนื้อหาไม่มีรายละเอียดชัดเจน	๘๕	๒๓.๗๕
๔. เนื้อหาบางเรื่องย่อเกินไปทำให้เข้าใจยาก	๑๗๕	๔๓.๗๕
๕. เนื้อหาบางตอนคลุมเครือ	๒๐๘	๕๒.๐๐
๖. เนื้อหาบางตอนซ้ำซากน่าเบื่อ	๑๕๕	๓๘.๗๕
๗. เนื้อหาไม่ให้ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน	๔๗	๑๑.๗๕
๘. เนื้อหาบางตอนนึกพลาคมาก	๘๐	๒๐.๐๐
๙. เนื้อหาล้าสมัย ไม่ทันกับเหตุการณ์	๕๐	๑๒.๕๐
๑๐. เนื้อหาไม่เป็นไปตามลำดับเหตุการณ์	๘๒	๒๐.๕๐

จากตารางที่ ๑๑ ปรากฏว่า นักเรียนร้อยละ ๕๒ มีความคิดเห็นว่า เนื้อหาในหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาไม่เหมาะสม เนื่องจากเนื้อหาบางตอนคลุมเครือ ร่องลงมาคือร้อยละ ๔๓.๗๕ เห็นว่า เนื้อหาบางเรื่องย่อเกินไป ทำให้เข้าใจยาก และนักเรียนส่วนน้อยคือร้อยละ ๖.๗๕ เห็นว่าไม่เหมาะสม เพราะ เนื้อหาบางเรื่องง่ายเกินไป

ภาคที่ ๒ เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียน ที่พิจารณาจากเกณฑ์

๑. ลักษณะการจัดทำรูปเล่ม
๒. อุปกรณช่วยการ เรียนการสอนในหนังสือเรียน
๓. ความสอดคล้องของหนังสือเรียนกับหลักสูตร
๔. สาระความรู
๕. สาระคานสติปัญญา

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเลขคณิต (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้ค่าที (t-test) ของความคิดเห็นของครูและนักเรียน เกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียน ได้แสดงไว้ในตารางต่าง ๆ ดังนี้

ตารางที่ ๑๒ เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียน เกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียนในด้านลักษณะการจัดทำรูปเล่ม

เกณฑ์	ครู		นักเรียน		t.
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	
๑. ปกมีความทนทาน	๒.๔๕	๐.๕๗	๒.๗๑	๑.๐๑	๑.๗๕
๒. การออกแบบปกมีลักษณะสวยงามดึงดูดความสนใจ	๒.๑๖	๐.๕๘	๒.๔๘	๑.๐๒	๒.๑๕*
๓. รูปเล่มมีขนาดและลักษณะเหมาะกับการใช้ของนักเรียน	๒.๕๘	๑.๐๔	๒.๖๗	๑.๐๘	๐.๕๘
๔. การเย็บเล่มทนทานและประณีต	๒.๔๕	๐.๕๕	๒.๗๗	๑.๐๘	๒.๐๕*
๕. กระดาษที่พิมพ์มีความทนทานและน่าอ่าน	๒.๓๘	๐.๘๘	๒.๕๐	๑.๐๑	๓.๖๒*
๖. การจัดลำดับบทและหัวข้อเรื่องหนังสือเรียนมีความเหมาะสม	๒.๘๐	๐.๕๒	๓.๔๘	๐.๕๗	๔.๕๐*

เกณฑ์	ครู		นักเรียน		t
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	
๗. การจัดหน้าหนังสือ มีการเว้นช่องว่าง ตอนบน ตอนล่าง ด้านข้าง ตลอดจน ช่องไฟของหนังสือแต่ละหน้า	๓.๒๒	๐.๗๘	๓.๗๕	๐.๘๕	๐.๓๐
๘. การพิมพ์มีความประณีต ชัดเจน และ ถูกต้อง	๓.๐๕	๐.๘๖	๓.๕๒	๐.๘๘	๓.๓๑*
๙. ตัวอักษร มีขนาดและลักษณะเหมาะ สมกับวัย และสายตาของนักเรียน	๓.๘๘	๐.๖๖	๓.๘๑	๐.๘๘	๓.๓๘*
๑๐. ใช้ตัวอักษรลักษณะพิเศษ เช่น ตัวหนา ตัวใหญ่ ตัวเอน เพื่อเน้นข้อความ สำคัญได้เหมาะสม	๓.๑๑	๐.๘๒	๓.๘๘	๑.๐๘	๕.๕๐*

จากตารางที่ ๑๒ ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .๐๕ ค่า $t = ๑.๘๖$ แต่ค่า t ที่คำนวณได้มีค่ามากกว่า ๑.๘๖ ในข้อที่มีเครื่องหมาย * ดังนั้นมีชนิดิเลขคณิตของความ
คิดเห็นของครูกับนักเรียนในเรื่องการออกแบบปกมีลักษณะสวยงามดึงดูดความสนใจ การเย็บ
เล่มพจนานและประณีต กระดาษที่ใช้พิมพ์มีความทนทานและน่าอ่าน การจัดลำดับบทและหัว
ข้อเรื่องในหนังสือเรียนมีความเหมาะสม การพิมพ์มีความประณีต ชัดเจน และถูกต้อง ตัว
อักษรมีขนาดและลักษณะเหมาะสมกับวัย และสายตาของนักเรียน และมีการใช้ตัวอักษรลักษณะ
พิเศษ เช่น ตัวหนา ตัวใหญ่ ตัวเอน เพื่อเน้นข้อความสำคัญได้เหมาะสม แตกต่างกันอย่างมี
นัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ นอกนั้นก็พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ

สรุปโดยเฉลี่ยแล้ว ความคิดเห็นของครูกับนักเรียนแตกต่างกันในเรื่องคุณภาพของ
หนังสือเรียนในด้านลักษณะการจัดทำรูปเล่ม ซึ่งไม่ตรงตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๑๓ เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับคุณภาพของ
หนังสือเรียน ในค่านอุปกรณช่วยการเรียนการสอนในหนังสือเรียน

เกณฑ์	ครู		นักเรียน		t
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	
๑. ข้อหนังสือเรียนสอดคล้องกับเนื้อหาในหนังสือเรียน	๓.๕๑	๐.๖๖	๓.๓๑	๐.๘๘	๑.๖๐
๒. มีสารบัญแสดงหัวข้อย่อยของเนื้อหาไว้ถูกต้อง ชัดเจน	๓.๘๒	๐.๓๘	๓.๘๖	๐.๘๓	๓.๕๓*
๓. มีคำนำระบุความมุ่งหมายของผู้แต่งและวิธีใช้หนังสือเรียนไว้ชัดเจน	๓.๐๘	๐.๘๒	๓.๕๑	๐.๘๘	๓.๑๘*
๔. ข้อเรื่องในหนังสือเรียนแต่ละบทแต่ละตอน น่าสนใจ สามารถสื่อความหมายได้ชัดเจน	๓.๐๒	๐.๖๘	๓.๕๐	๐.๘๕	๓.๑๘*
๕. มีแผนที่ แผนภูมิ ตารางสถิติที่ถูกต้อง ชัดเจน ทันสมัยและสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา	๓.๒๓	๐.๘๘	๓.๕๕	๑.๐๒	๑.๒๕*
๖. การจัดวางภาพประกอบสัมพันธ์กับเนื้อหา และมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอน	๓.๐๕	๐.๘๘	๓.๓๕	๑.๐๐	๒.๑๒*
๗. ภาพประกอบมีจำนวนเหมาะสมกับความจำเป็น	๒.๘๘	๐.๘๓	๓.๐๑	๑.๐๓	๑.๑๖
๘. ภาพประกอบมีคำอธิบายชัดเจนและถูกต้อง	๒.๘๓	๐.๓๖	๓.๒๕	๑.๐๒	๒.๒๕*
๙. ภาพประกอบช่วยผู้ใหญ่เรียนเข้าใจเนื้อเรื่องและเกิดแนวคิด (Concept) ที่ถูกต้อง	๓.๑๓	๐.๘๓	๓.๓๓	๑.๐๑	๑.๖๘

เกณฑ์	ครู		นักเรียน		t
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	
๑๐. ภาพประกอบมีขนาดเหมาะสมกับหน้ากระดาษ และการใช้สายตาของนักเรียน	๓.๑๑	๐.๕๑	๓.๓๕	๐.๕๕	๑.๗๑
๑๑. มีบทสรุป กิจกรรมเสนอแนะและคำถามท้าย บททุกบทเรียน	๑.๗๖	๐.๖๘	๑.๘๕	๐.๗๑	๐.๘๘
๑๒. มีการจัดกรรมวิธี เชิงอรรถ หนังสืออ้างอิง และคำอธิบายศัพท์ไว้ถูกต้อง	๒.๐๘	๐.๗๘	๑.๘๖	๐.๗๕	๐.๗๘

จากตารางที่ ๑๓ ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .๐๕ ค่า $t = ๑.๘๖$ แต่ค่า t ที่คำนวณได้มีค่ามากกว่า ๑.๘๖ ในข้อที่มีเครื่องหมาย * ดังนั้นจึงมีผลของความคิดเห็นของครูกับนักเรียนในเรื่องหนังสือเรียนมีสารบาญแสดงหัวข้อย่อยของเนื้อหาไว้ถูกต้อง ชัดเจน, มีคำแนะนำความมุ่งหมายของผู้แต่งและวิธีใช้หนังสือเรียนไว้ชัดเจน ชื่อเรื่องในหนังสือเรียนแต่ละบท แต่ละตอนน่าสนใจ สามารถสื่อความหมายได้ชัดเจน การจัดภาพประกอบสัมพันธ์กับเนื้อหาและมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอน และภาพประกอบมีคำอธิบาย ชัดเจน และถูกต้อง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ นอกนั้นไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ

สรุปโดยเฉลี่ยแล้ว ความคิดเห็นของครูกับนักเรียน ไม่แตกต่างกันในเรื่องคุณภาพของหนังสือเรียนในด้านอุปกรณ์ช่วยการเรียนการสอนในหนังสือเรียน ซึ่งตรงตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๑๔ เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียนในค่าน ความสอดคล้องของหนังสือเรียนกับหลักสูตร

เกณฑ์	ครู		นักเรียน		t
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	
๑. เนื้อหาในหนังสือเรียนสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายทั่วไปของหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา	๓.๒๐	๐.๘๐	๓.๖๘	๐.๘๒	๔.๐๗*
๒. เนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรสังคมศึกษารายวิชา	๓.๒๗	๐.๘๔	๓.๕๗	๐.๘๘	๒.๕๘*
๓. หนังสือเรียนมีเนื้อหาครบถ้วนตามที่หลักสูตรสังคมศึกษากำหนด	๓.๒๒	๐.๗๖	๓.๓๗	๐.๘๑	๑.๑๗
๔. การเรียงลำดับเนื้อเรื่องของหนังสือเรียนตรงตามหัวข้อที่หลักสูตรกำหนดไว้	๒.๕๓	๐.๘๑	๓.๕๑	๐.๘๘	๔.๑๒*
๕. เนื้อหาในหนังสือเรียนมีความเหมาะสมกับเวลาเรียนที่กำหนดไว้ในหลักสูตร	๒.๕๔	๐.๘๑	๓.๑๕	๑.๐๗	๔.๖๘*
๖. เนื้อหาในหนังสือเรียนสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา	๓.๐๒	๐.๗๐	๓.๕๗	๐.๘๘	๔.๕๓*
๗. สัดส่วนของเนื้อหาวิชาแต่ละเรื่องเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตร	๒.๗๕	๐.๗๗	๓.๓๕	๐.๘๗	๔.๓๕*
๘. เนื้อหาให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจนและถูกต้อง	๒.๘๐	๐.๘๖	๓.๓๐	๑.๐๐	๓.๕๓*
๙. เนื้อหาช่วยให้ผู้เรียนสามารถอ่าน เขียนและใช้แผนผัง แผนภูมิและแผนที่ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา	๒.๕๕	๐.๗๕	๓.๒๖	๐.๘๘	๒.๒๓*
๑๐. เนื้อหาช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและมีทัศนคติที่ดีในคุณค่าทางสังคม จริยธรรม วัฒนธรรมและการปฏิบัติตนเพื่ออยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างดี	๓.๒๐	๐.๘๐	๓.๖๔	๑.๐๒	๓.๐๘*

จากตารางที่ ๑๔ ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .๐๕ ค่า $t = ๑.๘๖$ แต่ค่า t ที่คำนวณได้มีค่ามากกว่า ๑.๘๖ ในข้อที่มีเครื่องหมาย * ดังนั้นมีขีดมีเลขคณิตของความคิดเห็นของครูกับนักเรียนในเรื่องเนื้อหาในหนังสือเรียนสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายทั่วไปของหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา เนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรสังคมศึกษารายวิชา การเรียงลำดับเนื้อเรื่องของหนังสือเรียน ตรงตามหัวข้อที่หลักสูตรกำหนดไว้ เนื้อหาในหนังสือเรียนมีความเหมาะสมกับเวลาเรียนที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เนื้อหาในหนังสือเรียนสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา สัดส่วนของเนื้อหาวิชาแต่ละเรื่องเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตร เนื้อหาให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน และถูกต้อง เนื้อหาช่วยให้ผู้เรียนสามารถอ่านเขียน และใช้แผนผัง แผนภูมิ และแผนที่ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา และเนื้อหาช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ และมีทัศนคติที่ดีในคุณค่าทางสังคม จริยธรรม วัฒนธรรม และการปฏิบัติตนเพื่ออยู่ร่วมกันในสังคมได้ดียิ่งขึ้น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ นอกนั้นไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ

สรุปโดยเฉลี่ยแล้ว ความคิดเห็นของครูกับนักเรียนแตกต่างกันในเรื่องคุณภาพของหนังสือเรียน ในด้านความสอดคล้องของหนังสือเรียนกับหลักสูตร ซึ่งไม่ตรงตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๑๕ เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียน เกี่ยวกับคุณภาพ
ของหนังสือเรียนในสาระความรู้

เกณฑ์	ครู		นักเรียน		t
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	
๑. เนื้อหาให้ความรู้และข้อเท็จจริงที่คนพบใหม่ ทันสมัย และสอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน	๓.๕๓	๐.๘๓	๓.๖๕	๑.๐๐	๐.๘๕
๒. เนื้อหาให้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องเที่ยงตรง ปราศจากอคติ	๓.๑๖	๐.๘๗	๓.๓๒	๐.๙๔	๑.๑๙
๓. การจัดเนื้อหาในหนังสือเรียนมีความสัมพันธ์ เกี่ยวโยงกันในหลายสาขาวิชา หรือมี ลักษณะบูรณาการ	๓.๑๓	๐.๘๓	๓.๓๙	๐.๙๒	๐.๙๙*
๔. เนื้อหาในหนังสือเรียนมีความสัมพันธ์กับ ประสบการณ์ของนักเรียน	๓.๐๒	๐.๙๓	๓.๓๖	๐.๙๙	๒.๔๙*
๕. เนื้อหาให้ความรู้ที่นักเรียนสามารถนำไป ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้	๓.๑๖	๐.๘๓	๓.๔๒	๑.๐๓	๑.๘๐
๖. การอธิบายเนื้อหาทำได้ละเอียดถี่ถ้วน ถูกต้อง ชัดเจน เข้าใจง่าย มีตัวอย่าง ประกอบอย่างแจ่มแจ้งและสอดคล้องกับ เนื้อเรื่อง	๒.๙๖	๐.๙๖	๓.๒๖	๑.๐๕	๓.๔๒*
๗. เนื้อหาในบทเรียนแต่ละบทมีความต่อเนื่องกัน	๒.๙๑	๐.๘๕	๓.๓๕	๐.๙๙	๔.๕๖*
๘. เนื้อหาครอบคลุมแนวคิดที่สำคัญในวิชาสังคม ศึกษา เหมาะสมกับวุฒิภาวะของนักเรียน	๒.๙๓	๐.๙๗	๓.๔๓	๐.๙๖	๕.๑๙*
๙. เนื้อหาช่วยให้นักเรียนเข้าใจและสามารถ วิเคราะห์ปัญหาของสังคมและสถานการณ์ใน ภูมิภาคอื่น ๆ ของโลกปัจจุบันได้	๒.๙๖	๐.๘๙	๓.๖๓	๑.๐๘	๔.๕๗*

จากตารางที่ ๑๕ ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .๐๕ ค่า $t = ๑.๙๖$ แต่ค่า t ที่คำนวณได้มีค่ามากกว่า ๑.๙๖ ในข้อที่มีเครื่องหมาย * ดังนั้นมีขมิ้มเลขคณิตของความคิดเห็นของครูกับนักเรียนในเรื่อง การจัดเนื้อหาในหนังสือเรียนมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกันในหลายสาขาวิชา หรือมีลักษณะบูรณาการ เนื้อหาในหนังสือเรียนมีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ของนักเรียน การอธิบายเนื้อหาทำได้ละเอียดถี่ถ้วนภาษาถูกต้องชัดเจน เข้าใจง่าย มีตัวอย่างประกอบอย่างแจ่มแจ้งและสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง เนื้อหาในบทเรียนแต่ละบทมีความต่อเนื่องกัน เนื้อหาครอบคลุมแนวคิดที่สำคัญในวิชาสังคมศึกษา เหมาะสมกับวุฒิภาวะของนักเรียน และเนื้อหาช่วยให้นักเรียนเข้าใจและสามารถวิเคราะห์ปัญหาของสังคม และสถานการณ์ในภูมิภาคอื่น ๆ ของโลกปัจจุบันได้ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ นอกนั้นไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ

สรุปโดยเฉลี่ยแล้ว ความคิดเห็นของครูกับนักเรียนแตกต่างกันในเรื่องคุณภาพของหนังสือเรียน ในสาระด้านความรู้ ซึ่งไม่ตรงตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๑๖ เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับ คุณภาพของหนังสือเรียนในสาระด้านสติปัญญา

เกณฑ์	ครู		นักเรียน		t
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	
๑. เนื้อหาในหนังสือเรียนเหมาะสมกับวัยและระดับสติปัญญาของนักเรียน	๓.๐๘	๐.๘๘	๓.๓๑	๐.๙๘	๔.๘๐*
๒. บทเรียนเรียงลำดับเนื้อหา จากง่ายไปหายาก จากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวไปหาสิ่งที่อยู่ไกลตัวผู้เรียน	๒.๙๖	๐.๘๗	๓.๕๐	๐.๙๘	๓.๘๘*
๓. คำศัพท์และสำนวนภาษาในหนังสือเรียนถูกต้องและมีความยากง่ายเหมาะสมกับระดับความรู้ของผู้เรียน	๓.๑๓	๐.๘๕	๓.๖๕	๐.๙๖	๓.๘๑*

เกณฑ์	ครู		นักเรียน		t
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	
๔. เนื้อหาช่วยส่งเสริมให้เกิดค่านิยมที่ถูกต้อง	๓.๒๔	๐.๖๖	๓.๕๘	๐.๘๗	๒.๗๘*
๕. เนื้อหาช่วยส่งเสริมให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อบุคคล สังคม และชาติบ้านเมือง	๓.๓๓	๐.๗๔	๓.๗๒	๐.๘๓	๒.๕๕*
๖. การเสนอตัวอย่าง ช่วยให้นักเรียนเกิดภาพพจน์ที่ถูกต้องต่อเนื้อเรื่องนั้น	๓.๑๕	๐.๘๖	๓.๕๘	๐.๘๗	๓.๒๐*
๗. วิธีการเสนอเนื้อหา ส่งเสริมให้เกิดการคิดอย่างมีเหตุผล กระตุ้นให้มีการอภิปรายและการแสดงความคิดเห็น	๓.๐๗	๐.๘๓	๓.๕๕	๐.๘๖	๒.๘๐*
๘. มีวิธีการเสนอเนื้อเรื่อง ให้นักเรียนเห็นปัญหา เกิดความสงสัยและสนใจคนควหาคำตอบด้วยตนเอง	๒.๕๐	๐.๘๖	๓.๓๒	๑.๐๗	๒.๘๐*
๙. เสนอแนวคิดทั้งในแง่บวกและลบ เปิดโอกาสให้นักเรียนมองเห็นทางเลือก (Alternatives) ของวิธีแก้ปัญหาหลายทาง	๓.๐๐	๐.๗๔	๓.๕๐	๑.๐๗	๒.๖๕*

จากตารางที่ ๑๖ ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .๐๕ ค่า $t = ๑.๘๖$ แต่ค่า t ที่คำนวณได้มีค่ามากกว่า ๑.๘๖ ในข้อที่มีเครื่องหมาย * ดังนั้นมีดัชนีเลขคณิตของความ คิดเห็นของครูกับนักเรียนในเรื่องเนื้อหาในหนังสือเรียนเหมาะสมกับวัยและระดับสติปัญญา ของนักเรียน บทเรียนเรียงลำดับเนื้อหาจากง่ายไปหายาก จากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวไปหาสิ่งที่ อยู่ไกลตัวผู้เรียน คำศัพท์และสำนวนภาษาในหนังสือเรียนถูกต้องและมีความยากง่ายเหมาะสมกับระดับความรู้ของผู้เรียน เนื้อหาช่วยส่งเสริมให้เกิดค่านิยมที่ถูกต้อง เนื้อหาช่วย-

ส่งเสริมให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อบุคคล สังคม และชาติบ้านเมือง การเสนอตัวอย่างช่วยให้นักเรียนเกิดภาพพจน์ที่ถูกตองต่อเนื้อเรื่อรนั้น วิธีการเสนอเนื้อหาส่งเสริมให้เกิดการคิดอย่างมีเหตุผล กระตุ้นให้มีการอภิปรายและการแสดงความคิดเห็น มีวิธีการเสนอเนื้อเรื่อรให้นักเรียนเห็นปัญหา เกิดความสงสัยและสนใจจนควาหาคำตอบด้วยตนเอง และมีการเสนอแนวคิดทั้งในแง่บวกและลบ เปิดโอกาสให้นักเรียนมองเห็นทางเลือก (Alternatives) ของวิธีแก้ปัญหาลายทาง แตกตางกันอยางมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ ทั้งหมด

สรุปโดยเฉลี่ยวแล้ว ความคิดเห็นของครูกับนักเรียนแตกต่างกันในเรื่องคุณภาพของหนังสือเรียนในสาระคานสติปัญญา ซึ่งไมตรงตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

จากตารางที่ ๑๒ - ๑๖ สรุปโดยเฉลี่ยวแล้วความคิดเห็นของครูกับนักเรียนแตกต่างกันในเรื่องคุณภาพของหนังสือเรียนในคานลักษณะการจัททำรูปเล่ม ความสอดคลองของหนังสือเรียนกับหลักสูตร สาระคานควาามรู้ และสาระคานสติปัญญา ซึ่งไมตรงตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนคุณภาพของหนังสือเรียนในคานอุปกรณ์ชวยการเรื่อรการสอนในหนังสือเรียน มีความเห็นไมแตกต่างกัน ซึ่งตรงตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เพื่อให้การวิจัยในเรื่องนี้มีผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้นำหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการมาศึกษาค้นคว้า และวิเคราะห์ โดยใช้เกณฑ์ที่ตั้งขึ้นจากการประยุกต์หลักเกณฑ์ของนักการศึกษาหลายท่านที่ได้เสนอแนะไว้ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ เช่น กอ สวัสดิ์พานิชย์, ระพีพรรณ บุตรรัตน์, สมนึก ลิมทอง, โกชัย สาริกบุตร และ สมพร สาริกบุตร, รัชฎวณ อินทรกำแหง, อรุณี ลพพิจารณ์, ศักดิ์ศรี ปาณะกุล, Byron G. Massialas, Edward W. Smith, Stanley W. Krouse, Mark M. Atkinson, Arthur S. Nichols และ Anna Ochoa

หนังสือเรียนทั้ง ๒ เล่มนี้ได้แก่

๑. หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา โลกของเรา เล่ม ๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ (ม. ๓) เรียบเรียงโดย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
๒. หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา โลกของเรา เล่ม ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ (ม. ๓) เรียบเรียงโดย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

<u>ชื่อหนังสือ</u>	หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา โลกของเรา เล่ม ๑ ส. ๓๐๕ ส. ๓๐๖ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ (ม. ๓)
<u>ชื่อผู้เรียบเรียง</u>	กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
<u>สำนักพิมพ์</u>	องค์การคานของคุรุสภา
<u>ปีที่พิมพ์</u>	พ.ศ. ๒๕๒๓
<u>พิมพ์ครั้งที่</u>	หนึ่ง จำนวน ๔๕๐,๐๐๐ เล่ม
<u>จำนวนหน้า</u>	๒๔๘ หน้า
<u>ราคา</u>	๒๗ บาท

ก. คุณภาพในการจัดทำรูปเล่ม และการพิมพ์ของหนังสือเรียน (The Quality of the Textbooks' format and Printing)

๑. หนังสือเรียนเล่มนี้มีขนาด A. ๔, ๘ หน้ายก วัดตามความยาวของปก ๒๑ x ๒๘.๗ เซนติเมตร วิธีการเย็บเล่มใช้วิธีเย็บสัน ทากาว คือ เอาหนังสือที่เก็บเล่มเป็นกนกแล้ว เอามาตัด เย็บสันเสียแล้วเอากาวทา ซึ่งการทำเล่มหนังสือชนิดนี้

สามารถทำได้เร็ว และสามารถเปิดแบนได้ ปกหนังสือเป็นกระดาษชนิดสีน้ำตาล มีน้ำหนักประมาณ ๑๒๗ กรัม กระดาษภายในเป็นกระดาษปรู๊ฟ (Newsprint) หนักประมาณ ๕๒ กรัม

๒. การทำปก ปกเป็นกระดาษชนิดสีน้ำตาล มีน้ำหนักประมาณ ๑๒๗ กรัม คุณภาพพอใช้ มีพื้นสีเขียวซีมา ตัวอักษรสีเขียวใบไม้ และสีเหลือง มีข้อความว่า "หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา โลกของเรา เล่ม ๑ ส ๓๐๕ ส ๓๐๖ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ (ม. ๓)" มุมขวาตอนล่างของปกมีข้อความว่า กระทรวงศึกษาธิการ ๒๗.- มุมซ้ายตอนล่างเป็นตราเสมาจักร สีเขียวใบไม้ ภาพหน้าปกไม่มี มีแต่ข้อความบนพื้นสีเขียวซีมา ซึ่งค่อนข้างมืด ไม่มีลักษณะดึงดูดใจ ปกหน้าคานในไม่มีข้อความ ใบบรองปกบนสุดเป็นรูปครุฑดำลงมาเป็นข้อความระบุชื่อของหนังสือเรียน ชั้นเรียน เจ้าของผู้จัดทำ ครั้งที่พิมพ์ จำนวนพิมพ์ ปีที่พิมพ์ ราคา ชื่อโรงพิมพ์และสถานที่พิมพ์ หน้าถัดมาเป็นประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องอนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน ปกหลังคานนอกมุมขวาตอนล่าง เป็นเครื่องหมายการค้าของผู้จัดพิมพ์ วันเดือนปีที่พิมพ์ มุมซ้ายตอนล่างเป็นเลขทะเบียนและตราเสมาธรรมจักร ปกหลังคานนอกไม่มีข้อความใด ๆ

๓. คุณภาพในการพิมพ์

๓.๑ ขนาดของตัวพิมพ์ขอบท เป็นตัวพิมพ์ชนิด คอมพิวเตอร์เบอร์ ๒ ขนาด ๓๐ พอยท์ ขนาดตัวพิมพ์หัวข้อเรื่อง เป็นตัวพิมพ์ชนิด คอมพิวเตอร์เบอร์ ๑ ขนาด ๒๔ พอยท์ ขนาดตัวพิมพ์ที่บรรยายใต้ภาพ เป็นตัวพิมพ์ชนิด คอมพิวเตอร์เบอร์ ๓ ขนาด ๑๔ พอยท์ ขนาดของตัวพิมพ์เนื้อหา เป็นตัวพิมพ์ชนิด คอมพิวเตอร์เบอร์ ๑ ขนาด ๑๖ พอยท์ และขนาดตัวพิมพ์ ที่บรรยายเชิงอรรถ เป็นตัวพิมพ์ชนิด คอมพิวเตอร์เบอร์ ๑ ขนาด ๑๒ พอยท์ ลักษณะของตัวพิมพ์ที่ใช้ในหนังสือเรียนเล่มนี้ มีขนาดและลักษณะเหมาะสมกับสายตาของนักเรียน

๓.๒) การพิมพ์ตัวอักษรส่วนใหญ่มีความถูกต้องและชัดเจนพอสมควร แต่มีตัวอักษรบางตัวหมึกพิมพ์หนาเกินไป ทำให้อักษรเลอะเลือน และบางตัวหมึกพิมพ์บางเกินไปทำให้ตัวอักษรไม่สมบูรณ์ มีสีจางและไม่ชัดเจน เช่น หน้า ๕๑, ๕๔ และ ๗๖ นอกจากนี้ในการพิมพ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหน้าที่มีแผนที่ หมึกพิมพ์มักจะหนาเกินไปทำให้เลอะตัว

หนังสืออีกหน้าหนึ่ง เช่น หน้า ๒๔ หมึกพิมพ์จากแผนที่ หน้า ๒๘ เลอะหน้า ๒๘
 หน้า ๓๓ หมึกพิมพ์จากแผนที่ หน้า ๓๒ เลอะหน้า ๓๓
 หน้า ๑๐๘ หมึกพิมพ์จากแผนที่ หน้า ๑๐๘ เลอะหน้า ๑๐๘
 หน้า ๒๑๑ หมึกพิมพ์จากแผนที่ หน้า ๒๑๐ เลอะหน้า ๒๑๑

นอกจากนี้ยังมีการพิมพ์ตัวอักษรพิเศษ เช่น ตัวหนา ตัวคำ ตัวใหญ่ เมื่อขึ้นบทหรือหัวข้อใหม่และเมื่อต้องการเน้นข้อความสำคัญ ๆ เช่น หน้า ๖๐, ๖๑, ๖๗, ๑๘๔, ๒๑๖, ๒๑๗, ๒๒๓, ๒๒๘, ๒๓๓, ๒๓๔, และหน้า ๒๓๕ เป็นต้น แต่หนังสือเรียนเล่มนี้ยังมีขอบพร่องในการพิมพ์อยู่บาง เช่น พิมพ์ตก และพิมพ์ตัวสะกดผิด ได้แก่

- หน้า ๑๑ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๑๓ "กลุ่มตลาดรวมยุโรปมีสมาชิก ๕ ประเทศ" แต่ที่ระบุไว้ในเนื้อหามีเพียง ๔ ชื่อเท่านั้น ซึ่งได้พิมพ์ตกไปชื่อหนึ่งคือ "ลักเซมเบิร์ก"
- หน้า ๑๓ คำอธิบายใต้รูปแผนที่ แสดงเทือกเขาในยุโรป คำว่า แผนที่ ที่ถูกควรเป็นแผนที่
- หน้า ๑๕ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๓ คำว่า "เมืองเบอร์เกิน" ที่ถูกควรเป็น "เมืองเบอร์เกิน"
- หน้า ๑๘ ในแผนที่แสดงแองโกลอเมริกา คำว่า อแลสกา ที่ถูกควรเป็น อะแลสกา
- หน้า ๓๐ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๒ "ลักษณะภูมิอากาศ ของออสเตรเลียอาจแบ่งออกได้เป็น ๔ เขต" ที่ถูกควรเป็น "ลักษณะภูมิอากาศของออสเตรเลียอาจแบ่งออกได้เป็น ๕ เขต"
- หน้า ๓๓ คำอธิบายใต้รูปแผนที่แสดงปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในรอบปีของนิวซีแลนด์ คำว่า "เฉลี่ย" ที่ถูกควรเป็น "เฉลี่ย"
- หน้า ๕๑ คอลัมน์ ๑ บรรทัดสุดท้าย คำว่า "ระบบธุรกิจ" ที่ถูกควรเป็น "ระบบธุรกิจ"
- หน้า ๕๖ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๒๒ คำว่า "เมืองนาโงยา" ที่ถูกควรเป็น "เมืองนาโงยา"
- หน้า ๖๘ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๓๓ คำว่า "เพราะเหตุที่" ที่ถูกควรเป็น "เพราะเหตุที่"
- หน้า ๗๐ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๓๘ คำว่า "พระประมุข" ที่ถูกควรเป็น "พระประมุข"

- หน้า ๑๐๐ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๑ คำว่า "รัสเซีย" ที่ถูกควรเป็น "รัสเซีย"
- หน้า ๑๑๑ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๓๐ คำว่า "ทังสเทิน" ที่ถูกควรเป็น "ทังสเทิน"
- หน้า ๑๕๕ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๙ คำว่า "สตาลิน" มีเครื่องหมายเชิงอรรถหมายเลข ๓ กำกับอยู่ แต่ในเชิงอรรถข้างล่างของหน้าเดียวกัน ไม่มีคำอธิบายหมายเลข ๓ นี้
- หน้า ๑๒๐ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๓ คำว่า "แผนกลาง" ที่ถูกควรเป็น "แผนงาน"
- หน้า ๑๓๓ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๓๒ คำว่า "เครื่องทุนแรง" ที่ถูกควรเป็น "เครื่องทุนแรง"
- หน้า ๑๖๘ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๕ คำว่า "ที่ราบสูงอินทราน" ที่ถูกควรเป็น "ที่ราบสูงอิทราน"
- หน้า ๒๒๘ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๑ คำว่า "แถบเซเนกัล" ที่ถูกควรเป็น "แถบเซเนกัล"

๔. การแบ่งวรรคตอน ย่อหน้า การเว้นช่องว่าง และ การใช้เครื่องหมาย

เนื่องจากการจัดวางเนื้อหาในหนังสือเรียนแต่ละหน้า แบ่งออกเป็น ๒ คอลัมน์ ชายขวาทำให้สะดวกในการอ่าน เพราะบรรทัดแต่ละบรรทัดไม่ยาวเกินไป สำหรับการเว้นช่องว่างคานชาย ขวา คานกลางและคานบนของหน้าหนังสือ เป็นระเบียบดี การย่อหน้าทำได้ดี เมื่อขึ้นข้อความใหม่หรือข้อความที่แบ่งเป็นข้อ ๆ การใช้เครื่องหมายมีการใช้เครื่องหมาย อัฒภาค " " และ นลลิต () เพื่ออธิบายหรือขยายข้อความบางตอนให้ชัดเจนขึ้น สำหรับการแบ่งวรรคตอนทำได้ดีพอสมควร แต่ก็มีบางตอนที่เนื้อหาติดต่อกันตลอด หรือมีการเว้นวรรคตอนผิดที่ทำให้ยากแก่การอ่านให้เข้าใจ ควรได้รับการแก้ไข เช่น

- หน้า ๙๓ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๒๘ "ผู้ปุ่นเปรียบเหมือนชาติ ๒ ชาติรวมอยู่ด้วยกันชาติหนึ่ง เป็นชาติที่เห็นได้ในชีวิตประจำวัน" ที่ถูกควรเป็น "ผู้ปุ่นเปรียบเหมือนชาติ ๒ ชาติรวมอยู่ด้วยกัน ชาติหนึ่งเป็นชาติที่เห็นได้ในชีวิตประจำวัน"
- หน้า ๘๑ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๓๖ "สามารถบังคับเรื่องต่าง ๆ ได้ลงมติเมื่อไร รัฐบาลก็ชนะเมื่อนั้น" ที่ถูกควรเป็น "สามารถบังคับเรื่องต่าง ๆ ได้ ลงมติเมื่อไร รัฐบาลก็ชนะเมื่อนั้น"

หน้า ๑๔๘ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๓ "สิ่งที่ควบคุมภูมิอากาศที่สำคัญคือ ละติจูดความสูงของพื้นที่และลมประจำ" ที่ถูกต้องเป็น "สิ่งที่ควบคุมภูมิอากาศที่สำคัญคือ ละติจูดความสูงของพื้นที่ และลมประจำ"

หน้า ๑๕๐ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๒๔ "เนื่องจากป่าไม้อยู่ห่างจากแหล่งชุมชนประกอบด้วยป่าไม้ในทุกประเทศ ใ้ถูกถางลงเป็นจำนวนมากเพื่อนำไม้มาใช้เป็นเชื้อเพลิง" ที่ถูกต้องเป็น "เนื่องจากป่าไม้อยู่ห่างจากแหล่งชุมชน ประกอบด้วยป่าไม้ในทุกประเทศใ้ถูกถางลงเป็นจำนวนมาก เพื่อนำไม้มาใช้เป็นเชื้อเพลิง"

ข. อุปกรณ์ช่วยการเรียนการสอนในหนังสือเรียน (Learning and Teaching Aids) ซึ่งประกอบด้วย

๑. คำนำ คำนำระบุความมุ่งหมายของผู้แต่ง และวิธีใช้หนังสือเรียน รวมทั้งระบุถึงการที่กระทรวงศึกษาธิการได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้น เพื่อจัดทำหนังสือเรียน กลุ่มวิชาสังคมศึกษา และมอบหมายให้คณะบุคคลกลุ่มหนึ่ง จัดทำหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ (ม. ๓) แต่ไม่ได้ระบุถึงคุณค่าของหนังสือเรียน รวมทั้งประสบการณ์และคุณวุฒิของผู้จัดทำหนังสือเรียนเหล่านั้น

๒. สารบัญ สารบัญของหนังสือเล่มนี้อยู่ถัดจากหน้าคำนำ ซึ่งประกอบด้วยหน้า และเนื้อหา ๓ ตอน มี ๑๖ บทเรียน สารบัญเรื่องแสดงหัวข้อย่อยของเนื้อหาไว้ถูกต้องชัดเจนคือ การพิมพ์เลขหน้าในสารบัญกับหัวข้อในหนังสือตรงกัน แต่การลำดับเลขหน้าไม่สมบูรณ์ กล่าวคือ บางหน้าของหนังสือเรียน ไม่มีเลขหน้ากำกับ เช่น หน้า ๑๐๒ และ ๑๓๔ ส่วนหน้า ๖, ๘๖ และ ๑๕๔ เป็นกระดาษเปล่าไม่มีเลขหน้ากำกับแต่ก็นับเป็นหน้าหนึ่งด้วย

๓. บทสรุป ไม่มี
๔. ครุฑ ไม่มี
๕. ภาคผนวก ไม่มี
๖. บรรณานุกรม ไม่มี
๗. อภิธานศัพท์ ไม่มี
๘. กิจกรรมท้ายบท ไม่มี

๔. คำถามทบทวนหรือแบบฝึกหัดท้ายบท ไม่มี

๑๐. เชิงอรรถ ที่มีในหนังสือเรียนเล่มนี้ ส่วนใหญ่เป็นประเภทคำอธิบายขอความยากตอนใด ตอนหนึ่งในหนังสือหน้านั้น ซึ่งมีทั้งหมด ๑๘ แห่ง ส่วนเชิงอรรถประเภทที่อ้างถึงหนังสือเล่มอื่น เมื่อคัดลอกข้อความมา หรือนำมาเขียนประกอบหนังสือเล่มนั้น เพื่อให้ผู้อ่านคนคว้าต่อไปมีเพียง ๕ แห่ง

๑๑. แผนภูมิ ไม่มี

๑๒. ตารางสถิติ มี ๓ ตาราง ซึ่งเป็นตารางสถิติที่มีความทันสมัยและให้ข้อมูลประกอบการเรียนได้ดี แมว่า ตารางสถิติบางแห่งจะใช้ของรอบปีที่ล้าสมัยเกินไป เช่น หน้า ๑๘๓ ตารางสถิติที่แสดงการเพิ่มของประชากรโลกในภูมิภาคต่าง ๆ ปี ๒๑๘๓-๒๕๑๓

๑๓. แผนที่ แผนที่ในหนังสือเรียนเล่มนี้มี ๑๓๕ แห่ง เป็นแผนที่ชาวคำทั้งหมด แผนที่ส่วนใหญ่มีความชัดเจนดี ส่วนการจัดวางภาพสัมพันธ์กับเนื้อเรื่องพอใช้ แต่มีแผนที่บางรูปไม่สัมพันธ์กับเนื้อหาที่กล่าวถึงไว้ในหน้านั้น เช่น

หน้า ๑๓ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๘ กล่าวถึงเทือกเขาคานตาเบรียน แต่ในแผนที่แสดงเทือกเขาในยุโรป หน้าเดียวกันไม่ได้แสดงไว้

หน้า ๒๑ แผนที่แสดงปริมาณน้ำฝนในเดือนมกราคม และกรกฎาคม ที่ถูกควรรออยู่หน้า ๒๓

หน้า ๒๓ แผนที่แสดงเขตภูมิอากาศของแองโกลอเมริกาเป็น ๑๑ เขต ซึ่งไม่สอดคล้องกับคำอธิบาย หน้า ๒๔ ที่แบ่งออกเป็น ๘ เขต นอกจากนี้หมายเลขที่กำหนดไว้ในแผนที่กับในคำอธิบายก็ไม่ตรงกันด้วย

หน้า ๒๕ แผนที่แสดงเขตภูมิอากาศของทวีปออสเตรเลีย ได้แบ่งเขตภูมิอากาศเป็น ๘ เขต ซึ่งไม่สอดคล้องกับคำอธิบายหน้า ๓๐-๓๑ ที่แบ่งออกเป็น ๕ เขต และหมายเลขที่กำหนดไว้ในแผนที่กับในคำอธิบายก็ไม่ตรงกันด้วย

หน้า ๑๐๐ แผนที่แสดงเขตภูมิอากาศของสหภาพโซเวียตมี ๘ เขต ซึ่งไม่สอดคล้องกับคำอธิบายในหน้าเดียวกันที่แบ่งออกเป็น ๔ เขต เท่านั้น

หน้า ๑๐๗ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๗ กล่าวถึงเขตนิงเจีย แต่ในแผนที่แสดงการแบ่งเขตการปกครองของจีนหน้าเดียวกัน ไม่ได้แสดงไว้

หน้า ๑๐๗ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๘ กล่าวถึงเทือกเขากินกาน แต่ในแผนที่หน้า ๑๐๘ ที่แสดงเขตภูมิอากาศของจีนไม่ได้แสดงไว้

- หน้า ๑๑๕ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๒๒ กล่าวถึงเทือกเขาคานโก ในสาธารณรัฐประชาชนมองโกเลีย แต่ในแผนที่หน้าเดียวกัน ไม่ได้แสดงไว้
- หน้า ๑๑๖ แผนที่แสดงลักษณะภูมิประเทศมองโกเลีย ที่ถูกควรอยู่หน้า ๑๑๕
- หน้า ๑๑๗ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๒ กล่าวถึงเกาะปีเนสในประเทศคิวบา แต่ในแผนที่แสดงที่ตั้งของประเทศคิวบา หน้าเดียวกันไม่ได้แสดงไว้
- หน้า ๑๒๖ แผนที่แสดงลักษณะภูมิประเทศของอเมริกากลาง และหมู่เกาะอินดิสตะวันตก ที่ถูกควรอยู่หน้า ๑๒๔
- หน้า ๑๒๖ คอลัมน์ ๒ บรรทัดสุดท้าย กล่าวถึงแม่น้ำริโอแกรนด์ แต่ในแผนที่หน้า ๑๒๗ ที่แสดงลักษณะภูมิประเทศของทวีปอเมริกาใต้ ไม่ได้แสดงไว้
- หน้า ๑๔๐ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๕ อธิบายลักษณะภูมิอากาศของละตินอเมริกา โดยแบ่งเป็น ๓ เขต ซึ่งไม่สอดคล้องกับแผนที่ในหน้า ๑๔๔ และ ๑๔๕ ที่แสดงเขตภูมิอากาศของละตินอเมริกาแยกจากกัน คือหน้า ๑๔๔ เป็นแผนที่แสดงเขตภูมิอากาศในอเมริกากลางมี ๕ เขต ส่วนหน้า ๑๔๕ เป็นแผนที่แสดงเขตภูมิอากาศในอเมริกาใต้มี ๔ เขต

แผนที่ส่วนใหญ่มีขนาดเหมาะสมกับสายตาของนักเรียน แต่มีแผนที่บางรูปที่มีขนาดเล็กเกินไป ตัวอักษรในแผนที่มีขนาดเล็กมากไม่ชัดเจน บางภาพเลอะเลือน ไม่ชัดเจน เช่น

- หน้า ๑๖ แผนที่แสดงการกระจายประชากรในทวีปยุโรป
- หน้า ๔๖ แผนที่แสดงเมืองสำคัญของสหราชอาณาจักร
- หน้า ๔๗ แผนที่แสดงเมืองสำคัญ และเขตอุตสาหกรรมของอิตาลี
- หน้า ๔๘ แผนที่แสดงเขตเกษตรกรรมของแคนาดา
- หน้า ๔๘ แผนที่แสดงเขตเกษตรกรรมของสหรัฐอเมริกา
- หน้า ๕๒ แผนที่แสดงการไหลเวียนในออสเตรเลีย
- หน้า ๑๖๒ แผนที่แสดงภูมิประเทศของเอเชียใต้
- หน้า ๑๖๔ แผนที่แสดงแหล่งอุตสาหกรรมของเอเชียใต้
- หน้า ๑๘๐ แผนที่แสดงความหนาแน่นของประชากรในทวีปแอฟริกา
- หน้า ๑๘๗ แผนที่แสดงการเกษตรของเอเชียใต้

แผนที่บางรูปไม่มีการเขียนคำอธิบาย สัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในแผนที่ หรือคำบรรยายใต้ภาพของแผนที่นั้นไว้ให้ชัดเจน เช่น

หน้า ๑๕ แผนที่ทวีปอเมริกาเหนือแสดงเขตภูมิประเทศ

หน้า ๓๗ แผนที่ประเทศญี่ปุ่นแสดงเขตภูมิอากาศ

หน้า ๕๔ แผนที่สหภาพโซเวียต

หน้า ๑๑๕ แผนที่สาธารณรัฐประชาชนมองโกเลีย

แผนที่บางรูปมีความบกพร่องในเรื่องการพิมพ์ เช่น

หน้า ๑๔ แผนที่แสดงแองโกลอเมริกา คำว่า "อแลสกา" ที่ถูกควรเป็น "อะแลสกา"

หน้า ๒๕ แผนที่แสดงเขตพืชพรรณธรรมชาติของทวีปอเมริกาเหนือ ในเขตหมายเลข ๕ ที่แสดงเขตป่าดงดิบเขตอบอุ่น มีสัญลักษณ์เป็นจุดสีดำเข้ม แต่ที่ถูกควรเป็นพื้นที่สีขาวเรียบ

หน้า ๒๖ แผนที่แสดงการกระจายประชากรในแองโกลอเมริกา ในช่องที่อธิบายสัญลักษณ์ในแผนที่ ไม่มีความแตกต่างระหว่างสัญลักษณ์ที่แสดงการกระจายประชากร ๑๒๕-๒๕๐ คนต่อตารางไมล์ กับสัญลักษณ์ที่แสดงการกระจายประชากร มากกว่า ๒๕๐ คนต่อตารางไมล์

หน้า ๕๓ คำอธิบายใต้แผนที่เขียนว่า แผนที่แสดงเกษตรกรรม ที่ถูกควรเป็นแผนที่แสดงเขตเกษตรกรรม

หน้า ๑๐๔ คำอธิบายในรูปแผนที่แสดงเทือกเขาเพนซิลเวเนียแอลป์ ที่ถูกควรเป็นเทือกเขาทรานซิลวาเนียแอลป์

หน้า ๑๐๕ คำอธิบายใต้แผนที่ เขียนว่า แผนที่แสดงเขตภูมิประเทศของยุโรปตะวันออก ที่ถูกควรเป็น แผนที่แสดงเขตภูมิอากาศของยุโรปตะวันออก

หน้า ๑๑๖ คำอธิบายใต้แผนที่ เขียนว่า แผนที่แสดงความหนาแน่นของประชากรคิวบา ที่ถูกควรเป็น แผนที่แสดงความหนาแน่นของประชากรมองโกเลีย

หน้า ๑๒๓ สัญลักษณ์ในคำอธิบายกับแผนที่ สลับกันระหว่าง หมายเลข ๒ กับ หมายเลข ๔

หน้า ๑๙๘ แผนที่แสดงอาณาเขตของประเทศต่าง ๆ ในทวีปแอฟริกา คำว่า สะฮารา สเปน ที่ถูกควรเป็น สะฮาราสเปน

หน้า ๑๙๓ คำอธิบายใต้ภาพแผนที่แสดงความหนาแน่นของประชากรในละตินอเมริกา ที่ถูกควรเป็น แสดงความหนาแน่นของประชากรในอเมริกาใต้

หน้า ๒๐๑ สัญลักษณ์รูปอินทผาลัมในแผนที่แสดงการเกษตรของเอเชียตะวันตกเฉียงใต้ ในรูปคานขายมือของแผนที่ ไม่เหมือนกับสัญลักษณ์ที่ให้ไว้

ขอเสนอแนะในเรื่องแผนที่ ผู้วิจัยเห็นว่าแผนที่ที่ควรจัดไว้เพิ่มเติมในหนังสือเรียน

คือ

หน้า ๒๔ ควรมีแผนที่แสดงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติในแองโกลอเมริกา

หน้า ๕๘ ควรมีแผนที่แสดงเขตเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมของสาธารณรัฐแอฟริกาใต้

หน้า ๑๓๓ ควรมีแผนที่แสดงเขตเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมของเกาหลีเหนือ

หน้า ๑๓๖ ควรมีแผนที่แสดงเขตเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมของคิวบา

นอกจากนี้แผนที่บางรูปที่แสดงที่ตั้งและลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศของประเทศต่าง ๆ ควรจะมีเส้นละติจูด ลองจิจูด กำหนดไว้ให้เห็นชัดเจน เพื่อให้การศึกษาในเรื่องนั้นมีความเข้าใจดียิ่งขึ้น เช่น

หน้า ๑๔ แผนที่แสดงเขตภูมิอากาศของทวีปยุโรป

หน้า ๑๘ แผนที่แสดงทวีปอเมริกาเหนือแสดงเขตภูมิประเทศ

หน้า ๒๓ แผนที่แสดงเขตภูมิอากาศของแองโกลอเมริกา

หน้า ๓๘ แผนที่แสดงที่ตั้งของประเทศสาธารณรัฐแอฟริกาใต้

หน้า ๑๐๐ แผนที่แสดงเขตภูมิอากาศของสหภาพโซเวียต

หน้า ๑๖๑ แผนที่แสดงลักษณะภูมิประเทศของเอเชียใต้

๑๔. ภาพประกอบ หนังสือเรียนเล่มนี้มีภาพประกอบประมาณ ๔๐ ภาพ ส่วนใหญ่เป็นภาพประเภทโปสเตอร์ และภาพวาดจากหนังสือที่พิมพ์แล้ว ทั้งหมดเป็นภาพขาวดำ ภาพประกอบส่วนใหญ่มีความชัดเจนพอใช้ มีบางภาพที่ควรต้องปรับปรุง เพราะภาพมัว ไม่ชัดเจนและเลอะเลือน เช่น

- หน้า ๘๘ ภาพการกระทำพิธีภายในโบสถ์ฝรั่ง
- หน้า ๘๓ ภาพพระชินโตกำลังเดินแถวขึ้นสู่ภูเขา
- หน้า ๘๔ ภาพสวนหินในญี่ปุ่น
- หน้า ๑๒๑ ภาพการเลี้ยงแกะในนารวมของสหภาพโซเวียต
- หน้า ๑๓๔ ภาพการเลี้ยงสัตว์แบบเร่ร่อนของชาวมองโกเลีย ตามที่ราบสูงและภูเขา
- หน้า ๑๓๘ ภาพพระเจ้านิโคลัสที่ ๒
- หน้า ๑๓๙ ภาพเลนิน และสตาลินผู้นำการปฏิวัติของรัสเซีย
- หน้า ๑๕๐ ภาพพระราชวังเครมลินและภาพการเก็บเกี่ยวในนารวมของประเทศสังคมนิยม ซ่อนกัน ทำให้เห็นภาพไม่ชัดเจน
- หน้า ๑๕๒ ภาพชาวพื้นเมืองในแคว้นยูเครนของโซเวียต
- หน้า ๒๐๗ ภาพการเตรียมโกโก้ เพื่อส่งเป็นสินค้าออกในไร่นาขนาดเล็ก ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมครอบครัว ในแอฟริกาตะวันตก
- หน้า ๒๑๘ ภาพทัชมาฮัลที่เมืองอัคระ ประเทศอินเดีย
- หน้า ๒๓๐ ภาพสถาปัตยกรรมของพวกมายาในละตินอเมริกา
- หน้า ๒๔๐ ภาพการประชุมสมัชชาสหประชาชาติ
- หน้า ๒๔๓ ภาพเมืองบัวโนสแอสซึ่งได้พัฒนาเป็นเมืองที่ใหญ่ที่สุดของละตินอเมริกา
- หน้า ๒๔๘ ภาพมัสยิด ฮาราม อัล-ฮาร์ฟ และหินกาบะ
- หน้า ๒๔๙ ภาพพิธีอาบน้ำริมฝั่งแม่น้ำคงคาในอินเดีย

ขนาดของภาพและการจัดวางภาพประกอบ ภาพประกอบส่วนมากมีความเหมาะสมกับสายตาของนักเรียน แต่มีบางภาพที่มีขนาดเล็กเกินไป เช่น

- หน้า ๖๐ ภาพสถาปัตยกรรมกรีก และโรมัน
- หน้า ๘๓ ภาพมหานครนิวยอร์ก และภาพเมืองคิทรอย

การจัดวางภาพมีความสัมพันธ์กับเนื้อเรื่องดี แต่มีบางภาพที่ยังมีขอบกรอบอยู่บ้าง กล่าวคือ ไม่สัมพันธ์กับเนื้อเรื่องในหน้านั้น เช่น

- หน้า ๖๔ ภาพวัดญี่ปุ่นในยุคนารา ที่ถูกควรรอยู่หน้า ๘๐
 หน้า ๒๑๘ ภาพทัชมาฮัลที่เมืองอัครประเทศอินเดีย ที่ถูกควรรอยู่หน้า ๒๑๗
 และมีบางภาพที่ไม่ได้เพิ่มเติมความรู้ให้แก่ักเรียนมากนัก เช่น

- หน้า ๕๔ ภาพสวนหินในญี่ปุ่น และภาพการจัดบริเวณบ้านและสวนของญี่ปุ่น
 หน้า ๑๒๔ ภาพการชุดหัวผักกาดหวานโดยใช้เครื่องจักรในนารวมในยุโรปตะวันออก
 หน้า ๑๓๔ ภาพการเลี้ยงสัตว์แบบเร่ร่อนของชาวมองโกเลียตามที่ราบสูงและภูเขา
 หน้า ๑๓๕ ภาพโรงงานปั่นด้ายสำหรับทอผ้าขนสัตว์ขนาดใหญ่ในมองโกเลีย
 หน้า ๑๕๒ ภาพตลาดในกรุงมอสโก ซึ่งขายสินค้าและพืชผลตามราคาที่ยี่รัฐกำหนดให้
 หน้า ๒๑๒ ภาพการเก็บกาแฟในบราซิล

การบรรยายภาพทุกภาพ มีคำบรรยายภาพและให้รายละเอียดเกี่ยวกับภาพประกอบนั้น ๆ คือพอใช้ แต่คำบรรยายภาพบางภาพไม่ชัดเจน เช่น

- หน้า ๕๔ ภาพสวนหินในญี่ปุ่น ที่ถูกควรรเป็น ภาพการจัดสวนหินในญี่ปุ่น
 หน้า ๑๓๔ ภาพพระเจ้านิโคลัสที่ ๒ ที่ถูกควรรเป็น ภาพพระเจ้านิโคลัสที่ ๒ และพระราชวงศ์
 หน้า ๑๔๑ ภาพเจดีย์อนุสรณ์สถานที่ชาวจีนสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกในความสำเร็จของคร. ซุนยัตเซ็น ไม่ใคร่ระบุว่าอยู่ที่ใด
 หน้า ๒๔๓ ภาพชีวิตในชนบทของละตินอเมริกา ไม่ใคร่ระบุว่ากำลังทำอะไร
 หน้า ๒๔๔ ภาพชีวิตในชนบทของอินเดีย ไม่ใคร่ระบุว่ากำลังทำอะไร
 หน้า ๒๒๘ ภาพปริมิตที่กเซห์ ไม่ใคร่ระบุว่ามีความสำคัญอย่างไร

ขอเสนอแนะในเรื่องภาพประกอบ ผู้วิจัยเห็นว่าในเรื่องลักษณะทางกายภาพและลักษณะทางเศรษฐกิจของโลกกลุ่มที่หนึ่ง มีแต่แผนที่แสดงเรื่องดังกล่าวเท่านั้น ดังนั้นเพื่อให้เนื้อเรื่องที่เรียนมีความชัดเจนยิ่งขึ้น จึงควรมีรูปภาพแสดงลักษณะภูมิประเทศและพืชพรรณธรรมชาติของประเทศนั้น ๆ ประกอบด้วย

ค. คุณภาพทางค่านเนื้อหา (The Quality of the content)

๑. ความสอดคล้องของหนังสือเรียนกับหลักสูตร

เนื้อหาในหนังสือเรียนมีความสอดคล้องกับหลักสูตรและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรรายวิชา เนื้อหาในหนังสือเรียนมีครบถ้วนตามที่หลักสูตรกำหนด การจัดหัวข้อและการเรียงลำดับเนื้อเรื่อง ตรงตามที่หลักสูตรกำหนด เนื้อหามีความมุ่งหมายให้มีความรู้ความเข้าใจในลักษณะภูมิศาสตร์ของทวีปต่าง ๆ นอกเขตทวีปเอเชีย, ให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องความเป็นมาและสภาพปัจจุบัน ทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองของชนชาติต่าง ๆ แต่เนื้อหาที่ช่วยส่งเสริมทักษะในการวิเคราะห์และหาเหตุผล, เนื้อหาที่ช่วยส่งเสริมค่านิยม ทศนคติที่ดีต่อสังคมและชาติบ้านเมือง ตลอดจนเนื้อหาที่ช่วยส่งเสริมการปฏิบัติตนเพื่ออยู่ร่วมกันในสังคมได้ด้วยดี มีน้อยเกินไป

เนื้อหาที่บรรจุไว้ในหนังสือเรียนเล่มนี้ ค่อนข้างมาก ทำให้ไม่เหมาะสมกับเวลาเรียนที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

๒. สาระความรู้ (Knowledge Component)

๒.๑) ความทันสมัย (Recency) เนื้อหาส่วนใหญ่ของหนังสือเรียนมีความทันสมัยดี แต่ก็มีเนื้อหาบางตอนที่มีข้อความล้าสมัยเกินไป โดยเฉพาะตัวอย่าง ข้อมูลตารางสถิติ ไซของรอบปีที่เก่าเกินไป เช่น

หน้า ๑๘๓ ตารางการแสดงการเพิ่มของประชากรโลกในภูมิภาคต่าง ๆ ในระหว่างปี ๒๑๘๓-๒๕๑๓ ควรเพิ่มเติมข้อมูลในปีใหม่ ๆ บาง

๒.๒) ความเป็นกลาง (Moderate) หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษามีเรื่องที่จะกล่าวถึงอย่างมีอคติได้ ก็คือเรื่อง การเมือง การปกครอง วัฒนธรรม ศาสนา และ พระมหากษัตริย์ สำหรับหนังสือเรียนเล่มนี้ บางตอนผู้เรียบเรียงได้กล่าวถึงเรื่องเหล่านี้ไว้อย่างเป็นกลาง ๆ เช่น

หน้า ๘๖ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๓๐ "ศาสนาคริสต์ได้รับความนิยมนอย่างสูงจากชาวตะวันตก โดยทั่วไปมาเป็นเวลานานกว่าพันปี แม้กระนั้นชาวตะวันตกก็เปิดโอกาสให้ศาสนาอื่นเข้าไปมีบทบาทได้ในสังคมตะวันตกเช่นกัน"

- หน้า ๘๘ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๓๕ "อาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมทางศาสนามีส่วนกล่อม
เกล้าจิตใจคนให้สูงขึ้นเป็นอย่างมาก "
- หน้า ๑๕๓ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๒๕ "ประชาชนในโลกสังคมนิยมมีลักษณะแตกต่างกันทั้ง
ในด้านเชื้อชาติ ภาษา และศาสนา ซึ่งทำให้ลักษณะวัฒนธรรมโดยพื้นฐานแล้ว
ย่อมแตกต่างกันไปควย"
- หน้า ๑๕๕ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๒ "ประเทศสังคมนิยมแต่ละประเทศมีนโยบายเกี่ยวกับการ
การนับถือศาสนาของประชาชนไม่เหมือนกัน"

ดังนั้น ในฐานะผู้เรียบเรียงหนังสือเรียน ควรมีความเป็นกลางในการเสนอข้อ
เท็จจริงให้มากที่สุด แต่ในหนังสือเรียนเล่มนี้ การเสนอเนื้อหาบางตอนผู้เรียบเรียงหนังสือ
เรียนยังมีอคติอยู่บ้าง และสอดแทรกความคิดเห็นของตนเองมากเกินไป เช่น

- หน้า ๘๐ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๒๔ "การเมืองเป็นเรื่องของอำนาจ การแข่งขันกันเป็น
รัฐบาลนั้นต้องมีการต่อสู้ บางครั้ง ต่อสู้อย่างมีศีลธรรมถูกต้องตามหลักเกณฑ์
แต่บางครั้งก็มีการใช้เล่ห์เหลี่ยมเหมือนกัน"
- หน้า ๘๘ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๒๖ "มีชาวคริสต์จำนวนไม่น้อยที่ภาคภูมิใจในศาสนาของ
ตน จนเกิดความศรัทธาแรงกล้าที่จะขยายอิทธิพลศาสนาคริสต์ออกไปให้คน
ศาสนาอื่นรับเอาหลักธรรมคำสั่งสอน และประเพณีของศาสนาคริสต์ไว้ปฏิบัติ
ทำให้เกิดความเบียดเบียนกัน บีบบังคับกันขึ้นเป็นครั้งคราว และบางครั้งชาว
คริสต์เองก็ขาดความอดทนที่จะอยู่ร่วมกับคนที่นับถือศาสนาอื่น และก่อให้เกิด
ความหวาดระแวงและการมุ่งร้ายกันและกันได้"
- หน้า ๘๓ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๔ "พิธีกรรมทางศาสนาของผู้คนไม่คอยเสียเวลาและ
เสียเงินมากเหมือนที่ปรากฏอยู่ในหลายประเทศ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชาว
ผู้คนนิยมความเรียบง่ายและความประหยัดเป็นที่ตั้ง"
- หน้า ๑๓๓ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๖ "การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม.....ผู้คนได้กระ
ทำไปเพื่อผลประโยชน์ส่วนใหญ่ของผู้คนเอง.....ผู้คนไม่ได้พยายามที่จะ
พัฒนาการอุตสาหกรรมในเกาหลีเพื่อที่จะยกระดับการครองชีพของชาวเกาหลี
มากนัก"

หน้า ๑๓๘ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๒๑ "นิโคลัสที่ ๒ (พ.ศ. ๒๔๓๗-๒๔๖๐) กษัตริย์พระองค์
สุดท้ายในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของรัสเซีย ก็ทรงไว้พระปรีชาสามารถ
ในการบริหารประเทศ"

หน้า ๒๓๘ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๒๔ "การที่สาธารณรัฐเยเมนอาหรับกับสาธารณรัฐ
ประชาธิปไตยประชาชนเยเมน มีการพิพาทกันบ่อย ๆ ทางพรมแดน ก็เป็นที่
ทราบกันดีว่าสหรัฐอเมริกาหนุนเยเมนอาหรับ ส่วนสหภาพโซเวียตหนุน
เยเมนใต้"

หน้า ๒๓๘ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๓๕ "ลักษณะทางการเมืองของประเทศกำลังพัฒนา ไม่
ว่าจะเป็นการเมืองภายในหรือภายนอกประเทศ มีความยุ่งยากซับซ้อน เป็น
เพราะอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจไม่น้อยเลย"

๒.๓) ความถูกต้องของเนื้อหา (Correctness of the content)
ส่วนมากมีความถูกต้องคือพอใช้ แต่มีบางตอนที่ข้อบกพร่อง กล่าวคือ ความรู้ในหนังสือเรียน
บางตอนยังไม่ตรงกับข้อเท็จจริงในปัจจุบัน เช่น

หน้า ๒๔ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๘ "เขตอากาศชั้นภาคพื้นทวีป.....ในฤดูร้อนมี
อุณหภูมิต่ำกว่าจุดเยือกแข็งไม่มากนัก" ที่ถูกควรเป็น "เขตอากาศชั้นภาค
พื้นทวีป ในฤดูหนาวมีอุณหภูมิต่ำกว่าจุดเยือกแข็งไม่มากนัก"

หน้า ๓๑ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๖ "ไม้ยูคาลิปเป็นไม้ที่มีเนื้อแข็งมาก หนาทนไฟได้"
เป็นข้อความที่ดูจะผิดความเป็นจริงมาก และจากหนังสือหลายเล่ม เช่น
สารานุกรมโลกของเรา เล่ม ๓^๑ และ Collier's Encyclopedia^๒
ก็ระบุแต่เพียงว่าเป็นไม้ที่มีความแข็งแรง และหนักมากใช้ในการก่อสร้าง
และต่อเรือเป็นต้น ไม่ได้กล่าวถึง หนาทนไฟได้เลย

^๑ วิทยุพัฒนาพานิช-แมคมิลแลน, "ต้นยูคาลิปตัส (Eucalyptus),"
สารานุกรม โลกของเรา ๓.(๒๕๒๒) : ๒๒๖.

^๒ William D.Halsey, "Eucalyptus," Collier's Encyclopedia
9 (1963) : 379.

- หน้า ๑๐๐ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๓ คำว่า ภาคกลางของเอเชีย ที่ถูกควรเป็น ภาค
กลางของรัสเซีย
- หน้า ๑๒๓ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๒ คำว่า โครไมต์ ที่ถูกควรใช้โครเมียม
- หน้า ๑๘๘ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๓ "ยอดเขาอาคอนคา กัว สูง ๖๘๖๐ เมตร" แต่ใน
Information Please Almanac 1979^๑ ว่าจะมีความสูง ๗๐๒๑
เมตร
- หน้า ๒๓๗ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๓๔ คำว่า ประเทศบรูไน ที่ถูกควรเป็น ประเทศบรูไน
เนื้อหาบางตอนโดยเฉพาะอย่างยิ่งคำอธิบายของเนื้อหาในหนังสือเรียนที่เกี่ยวกับ
ชื่อเมือง ซอญูซา ชื่อแม่น้ำ เหล่านี้ กับที่ปรากฏในแผนที่มักจะไม่ตรงกัน ทั้งนี้อาจเนื่อง
มาจากการขาดการประสานงานกันระหว่างผู้เรียบเรียง ผู้จัดรูปภาพ แผนที่ และผู้พิมพ์
ทำให้เนื้อหาในหนังสือเรียน ขาดความชัดเจนและถูกต้องตามข้อเท็จจริง เช่น
- หน้า ๑๒ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๒ คำว่า แม่น้ำแซน แต่ในแผนที่หน้าเดียวกัน เขียน
น.แซน ซึ่งที่ถูกควรเป็น แม่น้ำ แซน
- หน้า ๑๓ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๑๐ คำว่า เทือกเขาแอปเปนไนด์ แต่ในแผนที่หน้า
เดียวกัน เขียนแอปเพนไนน์ ซึ่งที่ถูกควรเป็น ภูเขาแอปเพนไนน์
- หน้า ๒๐ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๓๐ คำว่า รัฐอะแลสกา แต่ในแผนที่หน้า ๑๘ เขียน รัฐ
อแลสกา ซึ่งที่ถูกควรเป็น รัฐอะแลสกา^๒
- หน้า ๒๔ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๖ คำว่า ป่าไทกา แต่ในแผนที่หน้า ๒๓ เขียน ไทกา
ซึ่งที่ถูกควรเป็น ป่าไทกา
- หน้า ๓๕ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๑ คำว่า ที่ราบกินกิ แต่ในแผนที่หน้าเดียวกัน เขียนว่า
ที่ราบคินกิ ที่ถูกควรเป็น ที่ราบคินกิ

^๑Theodore B. Dolmatch, Information Please Almanac 1979
(New York : Information Please Publishing; Inc, 1978), p. 140.

^๒คณะที่ปรึกษาของสำนักพิมพ์สาส์นสวรรค์, เขียนใหญ่ (กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์เทียนทองวัฒนา, ๒๕๑๒), หน้า ๒๕.

- หน้า ๕๖ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๒๒ คำว่า เมืองนาโงยา แต่ในแผนที่หน้า ๕๗ เขียนว่า
นาโงยา ซึ่งที่ถูกต้องควรเป็น เมืองนาโงยา
- หน้า ๕๖ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๒๗ คำว่า เมืองยาวาตา แต่ในแผนที่หน้า ๕๗ เขียน
ยาวาตะ ซึ่งที่ถูกต้องควรเป็น ยาวาตะ
- หน้า ๕๗ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๗ คำว่า โรมานีเย แต่ในแผนที่หน้า ๘ ที่แสดงทวีปยุโรป
และในหน้า ๑๐๒ ที่แสดงการแบ่งเขตการเมืองของยุโรปตะวันออก เขียนว่า
รูเมเนีย ซึ่งที่ถูกต้องควรเป็น รูเมเนีย^๑
- หน้า ๕๘ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๔ คำว่า "ที่ราบไซบีเรียตะวันตก" แต่ในแผนที่หน้า
เดียวกันเขียนว่า "ที่ราบไซบีเรียตะวันตก" ซึ่งที่ถูกต้องควรเป็น "ที่ราบไซบีเรีย
ตะวันตก"
- หน้า ๑๐๓ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๒ คำว่า อัลเบเนีย แต่ในแผนที่หน้า ๑๐๒ เขียนว่า
แอลเบเนีย ซึ่งที่ถูกต้องควรเป็น แอลเบเนีย^๒
- หน้า ๑๐๓ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๔ คำว่า ทรานซิลวาเนียนแอลป์ ในแผนที่หน้าเดียวกัน
เขียนทรานซิลเวเนียน ซึ่งที่ถูกต้องคือ ทรานซิลวาเนียนแอลป์
- หน้า ๑๐๓ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๔ คำว่า เทือกเขาคาร์เปเซียน แต่ในหน้า ๑๐๕
คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๓๕ เขียน คาร์เปเซียน ซึ่งต่างก็ไม่ตรงกับในแผนที่หน้า
๑๐๓ ที่เขียน) คาร์เปเซียน ซึ่งที่ถูกต้องควรเป็น คาร์เปเซียน
- หน้า ๑๑๗ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๔ ทะเลแคริบเบียน แต่ในแผนที่หน้าเดียวกัน เขียน
ทะเลแคริบเบียน ซึ่งที่ถูกต้องควรเป็น ทะเลแคริบเบียน^๓

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒.

หน้า ๑๖๐ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๑ คำว่า 'กฎฐานและมัลติฟัส' แต่ในแผนที่หน้าเดียวกัน เขียน 'กฎฐาน และ มัลติฟัส' ซึ่งที่ถูกต้องควรเป็น 'กฎฐาน' และ 'มัลติฟัส'

อาลา

๒.๔) การนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เนื้อหาในหนังสือเรียนนี้ มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ของนักเรียนและนักเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน เช่น

หน้า ๔ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๓๐ ".....โลกที่พัฒนาแล้วจะผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองการปกครองให้เป็นประชาธิปไตย โดยทันทีที่อำนาจการปกครองอยู่ที่ประชาชน เพราะประชาชนมีความรู้ความสามารถ และมีคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ประชาชนจึงจะได้รับการก่อกำเนิด หรือถูกวิครอนสิทธิเสรีภาพขั้นมูลฐานไม่ได้ รัฐบาลที่จะทำหน้าที่ปกครองบ้านเมืองและประชาชน จึงควรเป็นรัฐบาลของประชาชนและเพื่อประชาชน มิใช่รัฐบาลที่รวบรัดเข้ามาใช้อำนาจ โดยประชาชนไม่ยินยอมเห็นชอบด้วย หรือเป็นรัฐบาลที่ค้ำประกันประโยชน์ของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพียงกลุ่มเดียว"

หน้า ๔๓ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๔ ".....สมาชิกสหกรณ์.....จะส่งผลผลิตที่ได้จากไร่นาให้แก่สหกรณ์ เพื่อดำเนินการจัดจำหน่ายเป็นการตัดปัญหาพ่อค้าคนกลาง..... สหกรณ์จะจัดการเรื่องการขนส่ง การหาลาดตลาดจนวนการแปรรูปพืชผล เพื่อเตรียมออกจำหน่ายโดยวิธีนี้ เกษตรกรจะเสียค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการขนส่งพืชผลในราคาถูก มีตลาดที่แน่นอนและไม่ต้องสร้างยุ้งฉางเพื่อเก็บพืชผล นอกจากนี้สหกรณ์ยังเป็นผู้จัดซื้อสินค้าที่จำเป็นต่องานในไร่นาให้แก่เกษตรกรอีกด้วย..... ซึ่งมีราคาถูกกว่าที่เกษตรกรจะซื้อหาเอง"

๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓.

๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

หน้า ๖๐ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๗ " ... ประชาชนทุกคนมีสติปัญญาพอที่จะรู้ว่าอะไรคือสิ่งที่ตนต้องการ อะไรคือสิ่งที่จะอำนวยความสะดวกที่สุดในชีวิตความเป็นอยู่ของตน ประชาชนจึงควรเป็นผู้มีอำนาจสิทธิ์ขาดในการพิจารณาเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายอย่างกว้าง ๆ ในสังคมหรือประเทศชาติของตน ทั้งนี้ประชาชนก็อาจมอบหมายอำนาจและภาวะดังกล่าวให้บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือคณะบุคคลใดบุคคลหนึ่งทำหน้าที่แทนตนได้ ตามแต่จะเห็นควร "

หน้า ๖๐ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๒๕ " ... กฎหมาย ... จะช่วยให้คนจำนวนมากอยู่รวมกันได้อย่างปกติสุข มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย และเคารพกันและกันได้ดีที่สุด "

หน้า ๘๐ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๒ " ... พรรคการเมืองมีความสำคัญมากในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นการรวมคนที่มีแนวความคิดทางการเมืองเหมือนกัน เข้าด้วยกัน ประชาชนต้องการกลุ่มคนที่มีความคิดทางการเมืองแบบไหน เข้าเป็นรัฐบาลบริหารบ้านเมือง ก็เลือกพรรคการเมืองที่มีนโยบายเช่นนั้นด้วยเสียข้างมาก "

หน้า ๘๑ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๓ " ... คุณธรรมของพ่อค้าคือต้องเป็นผู้ทำงานหนัก ขยันหมั่นเพียรมีความสามารถในการออกออม กระทั่งคดระเหิม เพื่อจะได้นำทรัพย์สินที่ออกออมได้ไปใช้ในการลงทุนในการค้า และอุตสาหกรรมต่อไปได้ "

หน้า ๑๕๕ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๑๓ " ... การกระจายโรงงานไปยังชนบท ซึ่งเป็นเขตที่ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศอาศัยอยู่ ทำให้ประชากรที่ว่างงานมีงานทำ นับเป็นการแก้ปัญหาการว่างงานของประชากรได้ทางหนึ่ง และยังสามารถแก้ปัญหาการอพยพโยกย้ายของประชากรเข้าไปอยู่ในเมืองใหญ่ได้อีกด้วย "

๓. สาระด้านสติปัญญา (Intellectual Component)

๓.๑ จากการศึกษาหนังสือเรียนเล่มนี้ ผู้วิจัยพบว่า การใช้ภาษามีความเข้าใจง่าย รัดกุม และคำอธิบายมีความชัดเจนคือพอใช้ แต่มีบางตอนที่การใช้สำนวนภาษาและการอธิบายเนื้อหาบางตอนยังไม่ถูกต้อง ไม่ชัดเจนรัดกุม เช่น

- หน้า ๔๑ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๙ " ... บริเวณเมืองหลวงรวมทั้งซึ่งเป็นแหล่งผลิต
แร่ทองคำ" ที่ถูกควรเป็น " ... บริเวณเมืองหลวงรวมทั้งซึ่งเป็นแหล่ง
ผลิตแร่ทองคำ"
- หน้า ๗๑ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๓๐ " ... ผู้ปูนใช้เวลาไม่นานนักพัฒนาประเทศให้
เจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ และการทหาร" ที่ถูกควรเป็น "ผู้ปูนใช้เวลาไม่
นานนักก็สามารถพัฒนาประเทศ ให้เจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ และการทหาร"
- หน้า ๘๘ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๒๔ " ... เงินตราเป็นพาหนะนำคนไปสู่เกียรติและ
ความมีหน้ามีตาในสังคม" ที่ถูกควรเป็น " ... เงินตราเป็นสิ่งที่จะนำคนไป
สู่เกียรติและความมีหน้ามีตาในสังคม"
- หน้า ๑๘๑ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๓๖ " ... นอกจากนี้ประเทศในละตินอเมริกาที่ผลิตดี
บุกอื่น ๆ ได้แก่ อาร์เจนตินา และบราซิล" ที่ถูกควรเป็น "นอกจากนี้
ประเทศอื่น ๆ ในละตินอเมริกาที่ผลิตดีบุก ได้แก่ อาร์เจนตินา และ บราซิล"
- หน้า ๒๐๓ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๘ "อุตสาหกรรมน้ำมันที่สำคัญที่สุดในภูมิภาคเอเชีย
ตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งได้ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว ตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สอง
เป็นต้นมา ทั้งนี้เพราะปริมาณการใช้น้ำมันทั่วโลกได้เพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงมาก"
ที่ถูกควรเป็น "อุตสาหกรรมน้ำมันมีความสำคัญที่สุด ในภูมิภาคเอเชียตะวัน
เฉียงใต้ และได้ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็วตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้น
มา ... ในอัตราที่สูงมาก"
- หน้า ๒๔๑ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๑ "กลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่ลงคะแนนเสียงโดยไม่
คำนึงถึงเหตุผลข้อเท็จจริง หรือ คะแนนเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่เฉพาะ
บางประเทศเท่านั้น" ที่ถูกควรเป็น "กลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่ลงคะแนนเสียง
โดยไม่คำนึงถึงเหตุผลข้อเท็จจริง หรือลงคะแนนเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่
เฉพาะบางประเทศเท่านั้น"

๓.๒ คำศัพท์ เนื้อหาบางตอนในหนังสือเรียนเล่มนี้ มีคำศัพท์บางคำที่ยาก
เกินไปสำหรับเด็กในวัยนี้จะเข้าใจได้ ดังนั้น ในหนังสือเรียนควรมีอภิธานศัพท์ เพื่อ
อธิบายความหมายของคำศัพท์เฉพาะที่เข้าใจยาก ที่ใช้ในหนังสือเรียนเล่มนี้ เพื่อช่วยให้

ผู้เรียนเข้าใจถูกต้อง หรือ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในตัวของมันเอง ขณะเดียวกันจะเป็น การช่วยให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าสะควักขึ้น เช่น

หน้า ๒	คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๒๕	คำว่า	มาตรฐานการครองชีพของประชาชน
หน้า ๕	คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๘	คำว่า	การปฏิวัติอุตสาหกรรม
หน้า ๓๓	คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๑	คำว่า	ชายฝั่งพยอร์ด, ชารน้ำแข็ง
หน้า ๔๐	คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๒๕	คำว่า	ทุ่งหญ้าสเตปป์
หน้า ๔๕	คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๔	คำว่า	กลุ่มตลาดรวมยุโรป
หน้า ๖๘	คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๓	คำว่า	ประเทศในเครือจักรภพอังกฤษ
หน้า ๘๑	คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๕	คำว่า	ระบบศักดินา
หน้า ๑๐๓	คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๓	คำว่า	องค์การสภาโคมิคอน, และสนธิสัญญาอรรถอร์
หน้า ๑๓๘	คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๒๐	คำว่า	สภาดูมา
หน้า ๑๔๐	คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๑๕	คำว่า	อุดมการณ์ทางการเมือง
หน้า ๑๔๓	คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๓๔	คำว่า	ขบวนการกองโจร
หน้า ๑๕๕	คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๓๕	คำว่า	เปรีซีเคียมของโซเวียตสูงสุด
หน้า ๒๐๑	คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๐	คำว่า	การชลประทานแบบหยด
หน้า ๒๔๑	คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๕	คำว่า	กลุ่มประเทศแอฟริเอเซีย หรือ กลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด
หน้า ๒๔๘	เชิงอรรถบรรทัดที่ ๓	คำว่า	การทำละมด
หน้า ๒๔๘	เชิงอรรถบรรทัดที่ ๕	คำว่า	เดือนระมะดาน

นอกจากนี้ขอเฉพาะบางข้อ ซึ่งถอดเป็นภาษาไทยแล้ว ควรจะมีวงเล็บภาษาอังกฤษไว้ด้วย เพื่อให้นักเรียนเห็นวิธีสะกดคำ และเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้า จากแหล่งอ้างอิงที่เป็นภาษาต่างประเทศต่อไป เช่น

หน้า ๑๐	คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๔	คำว่า	กลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย
หน้า ๑๐	คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๖	คำว่า	ประเทศเบนาลิกซ์
หน้า ๑๐	คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๕	คำว่า	ประเทศแอลไพน์
หน้า ๑๓	คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๒	คำว่า	ยอดเขามองบลิงก์

- หน้า ๑๔ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๓ คำว่า กระแสน้ำอุ่นนอร์ธแอตแลนติกดริฟต์
- หน้า ๓๑ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๒๗ คำว่า หมี่โคอาลา
- หน้า ๓๑ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๒๘ คำว่า นกหัวเราะ
- หน้า ๓๑ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๓๒ คำว่า ชาวออบริจินิส หรือ แบล็คเฟลโลลด์
- หน้า ๘๖ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๗ คำว่า ภาษาคัทซ์, ภาษาเฟลมิช, ภาษาเดนิช,
ภาษานอร์วีเจียน, ภาษาสวีดิช,
ภาษาไอซ์แลนด์
- หน้า ๘๘ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๑๔ คำว่า เทือกเขาเวอร์โคเยนส์ก, เทือกเขาเซอร์สกี,
เทือกเขาสตาโนวอย
- หน้า ๑๐๑ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๑๒ คำว่า เขตควิวยรอก
- หน้า ๑๐๕ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๑๓ คำว่า เขตอัปเปอร์ไซลีเรีย
- หน้า ๑๗๔ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๗ คำว่า แมลงเซทซี
- หน้า ๑๘๕ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๘ คำว่า โรคซิกาโตกา
- หน้า ๒๒๖ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๓๑ คำว่า ไฮโรกลิฟิค
- หน้า ๒๓๑ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๒ คำว่า แอสเต็ค

๓.๓ การเสนอเนื้อหาและการจัดลำดับเนื้อหา

เนื้อหาเรียงลำดับเป็นเรื่อง ๆ ในแต่ละบท ทำให้ผู้อ่านเข้าใจดี แต่อาจทำให้ผู้เรียนขาดความอยากรู้อยากเห็น เพราะการเสนอเนื้อหานั้นเป็นการเล่าเรื่องทั้งสิ้น ถ้ามีการเสนอหัวข้อเป็นปัญหาบาง ก็จะเป็นการช่วยให้นักเรียนมีความสนใจที่จะศึกษาคนควาเพิ่มเติมมากขึ้น ในการเสนอเนื้อหาบางตอนมีข้อดี คือ มีการเปรียบเทียบให้ผู้อ่านได้เห็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว เช่น

- หน้า ๘๘ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๖ "ทุก ๆ วันอาทิตย์ เรามักจะเห็นชาวคริสตนิยมไปวัดกันเหมือนกับที่ชาวพุทธนิยมไปวัดในวันพระ หรือวันธรรมสวนะ"

๓.๔ เนื้อหาที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนคิดอย่างมีเหตุผล และอยากคบค้าเพิ่ม
 เดิมต่อไป หนังสือเรียนเล่มนี้ มีเนื้อหาที่ส่งเสริมให้คิดและคบค้าต่อไปเป็นสัดส่วนพอเหมาะ

พอควร เช่น

- หน้า ๕ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑ "ในฐานะเป็นคนไทย..... เราได้เรียนรู้อะไรบ้าง
 ที่เกี่ยวกับตัวเรา เราเข้าใจตัวเองอย่างไร เข้าใจคนอื่นอย่างไร เราเห็นว่า
 เราน่าจะได้ทบทวนอะไรบ้าง จากการเรียนรู้เรื่องของตัวเรา และ ของคน
 อื่น ๆ และประการสำคัญในสังคมสมัยใหม่ที่ทุกสิ่งเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอยู่
 ตลอดเวลาเช่นนี้ เราสามารถจะนำทบทวนอะไรบ้างมาใช้ได้บ้าง เพื่อทำให้
 ชีวิตเราและคนที่รอบตัวเราเป็นชีวิตที่มีค่าควรแก่การจดจำของคนรุ่นหลัง"
- หน้า ๖๐ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๒๖ "คุณค่าและความสำคัญของมนุษย์อยู่ที่ความรู้ ความ
 สามารถของมนุษย์"
- หน้า ๖๒ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๓๐ "เรื่องของศาสนานั้น ต้องอาศัยความศรัทธาประ
 กอบกับความคิดอย่างมีเหตุผล.....มนุษย์เราควรรู้ใช้สติปัญญาความสามารถ
 ของตนพิจารณาและปรับให้ทุกสิ่งสอดคล้องกับความต้องการ ของมนุษย์อย่างดีที่สุด
 สุดควย"
- หน้า ๗๔ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๗ "แม้สภาพภูมิศาสตร์จะแยกคนในโลกออกจากกัน แต่
 วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก็ได้ทำให้คนทั้งโลกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ด้วย
 การสื่อสารและการคมนาคมสมัยใหม่ ความบันเทิงในที่หนึ่งย่อมมีโอกาสส่ง
 หอคไปยั้งที่อื่น ๆ ได้อย่างรวดเร็ว การประสานประโยชน์และความร่วมมือ
 ของคนทั้งโลก จึงเป็นสิ่งที่ควรแสวงหาอยู่เสมอ"
- หน้า ๘๐ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๒๗ "มาตรฐานทางการศึกษาเป็นเครื่องวัดระดับความ
 เจริญของสังคมได้เป็นอย่างดี"
- หน้า ๑๕๗ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๓ "ในอนาคตประเทศสังคมนิยมอาจประสบความสำเร็จ
 สำเร็จในการทำให้ประเทศเจริญก้าวหน้าทางค่านิยมได้อย่างดี แต่ประเทศ
 เหล่านั้นจะสามารถสร้างมนุษย์ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นตัวของตัว
 เองได้แท้จริงเพียงไร"

- หน้า ๑๕๗ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๕ "สังคมมนุษย์จะก้าวต่อไปข้างหน้าได้ ไม่ใช่อยู่ที่การพัฒนาทางวัตถุเพียงอย่างเดียว ที่สำคัญที่สุดที่ต้องมีคือ การพัฒนาความมนุษย์ให้มีไฟหรือมีพลังในการสร้างสรรค์ที่อยู่เสมอ และไฟหรือพลังดังกล่าวจะมีอยู่ได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์ต้องมีโอกาสเปิดอย่างเต็มที่ ในการเสริมสร้างและเพิ่มเติมพลังนี้ด้วยศรัทธา ความเชื่อมั่น และความเคารพในคุณค่าและความสำคัญของมนุษย์ด้วยกัน
- หน้า ๑๕๐ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๒๖ "ไม้เนื้อแข็งมีค่าทางเศรษฐกิจน้อยกว่าไม้เนื้ออ่อน"
- หน้า ๒๐๘ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๒๐ "การที่รากฐานทางเศรษฐกิจต้องพึ่งสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งมากเกินไป มีผลเสียต่อเศรษฐกิจ เมื่อสินค้าขายไม่ออก เนื่องจากเศรษฐกิจตกต่ำ หรือ เมื่อราคาของสินค้านั้นตกต่ำลง"
- หน้า ๒๓๒ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๒๑ "การจะต่อสู้ให้ได้เอกราชมาเป็นของเรา นั้น อาจไม่ยากลำบากเท่าใดนัก หากความยากลำบากอยู่ที่การจะต่อสู้เพื่อรักษาเอกราชนั้นให้อยู่กับเราต่อไปได้นานเท่านั้น"
- หน้า ๒๓๕ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๒๗ "สภาพความห่างเหินในชีวิตครอบครัว ก็อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชีวิตเด็กขาดความอบอุ่นมั่นคง ขาดการชื่นำที่ดี เวื่อเด็กโตขึ้นจึงกลายเป็นปัญหาสังคม"

ชื่อหนังสือ หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา โลกของเรา เล่ม ๒ ส. ๓๐๕ ส. ๓๐๖
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ (ม. ๓)
 ชื่อผู้เรียบเรียง กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
 สำนักพิมพ์ องค์การคานของคุรุสภา
 ปีที่พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๒๓
 พิมพ์ครั้งที่ หนึ่ง จำนวน ๔๕๐,๐๐๐ เล่ม
 จำนวนหน้า ๑๒๕ หน้า
 ราคา ๑๖ บาท

ก. คุณภาพในการจัดหารูปเล่ม และการพิมพ์ของหนังสือเรียน (The Quality of the textbooks' format and Printing)

๑. หนังสือเรียนเล่มนี้มีขนาด A.๔, ๘ หน้ายก วัดตามความยาวของปก ๒๑ x ๒๘.๗ เซนติเมตร วิธีเย็บเล่มใช้วิธี Saddle Sewing คือเย็บลวด (เย็บอกกลาง) ซึ่งการเย็บโดยวิธีนี้ จะใช้กับการเย็บหนังสือเล่มบาง ๆ เย็บจากปกทะลุหน้ากลางของหนังสือ เป็นการเย็บแบบเย็บสมุคั่นเอง ปก เป็นกระดาษชนิดสีน้ำตาล หนักประมาณ ๑๒๗ กรัม กระดาษภายในเป็นกระดาษปรู๊ฟ (Newsprint) หนักประมาณ ๕๒ กรัม

๒. การทำปก ปกเป็นกระดาษชนิดสีน้ำตาล มีน้ำหนักประมาณ ๑๒๗ กรัม คุณภาพพอใช้ได้ มีพื้นสีเขียวใบไม้ ตัวอักษรสีแดงและดำ มีข้อความว่า "หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา โลกของเรา เล่ม ๒ ส. ๓๐๕ ส. ๓๐๖ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ (ม. ๓)" มุมขวาตอนล่างของปก มีข้อความว่า กระทรวงศึกษาธิการ ๑๖.- มุมซ้ายตอนล่างเป็นตราสมาชิกรวมจักรสีแดง ภาพหน้าปกไม่มี มีแต่ข้อความบนพื้นสีเขียวใบไม้ ซึ่งมีความชัดเจนดีพอสมควร ปกหน้าคานในไม่มีข้อความ ไบรอนปกบนสุดเป็นรูปครุฑ คำลงมาเป็นข้อความระบุชื่อของหนังสือเรียน ชั้นเรียน เจ้าของผู้จัดทำ ครั้งที่พิมพ์ จำนวนพิมพ์ ปีที่พิมพ์ ราคา ชื่อโรงพิมพ์ และสถานที่พิมพ์ หน้าถัดมาเป็นประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน ปกหลังคานนอก มีพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานแก่ทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ตำรวจ และอาสาสมัครพลเรือน ในพิธี

ตรวจพลสวนสนาม เนื่องในโอกาสงานพระราชพิธีรัชดาภิเษก เมื่อวันอังคารที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๑๔ ความว่า "ชาติคือสมบัติอันล้ำค่า เราต้องรักษาด้วยชีวิต" ส่วนทางมุมขวาตอนล่าง เป็นเครื่องหมายการค้าของผู้จัดพิมพ์ วันเดือนปีที่พิมพ์ มุมซ้ายตอนล่างเป็นเลขทะเบียน และตราเสมาธรรมจักร ปกหลังค่านิโนไม่มีข้อความใด ๆ

๓. คุณภาพในการพิมพ์

๓.๑ ขนาดของตัวพิมพ์ที่ขอบท เป็นตัวพิมพ์ชนิด คอมพิวเตอร์ เบอร์ ๒ ขนาด ๓๐ พอยท์ ขนาดของตัวพิมพ์หัวข้อเรื่อง เป็นตัวพิมพ์ชนิด คอมพิวเตอร์ เบอร์ ๑ ขนาด ๒๕ พอยท์ ขนาดของตัวพิมพ์บรรยายใต้ภาพ เป็นตัวพิมพ์ชนิด คอมพิวเตอร์ เบอร์ ๓ ขนาด ๑๔ พอยท์ ขนาดของตัวพิมพ์เนื้อหา เป็นตัวพิมพ์ชนิด คอมพิวเตอร์ เบอร์ ๑ ขนาด ๑๖ พอยท์ และขนาดของตัวพิมพ์บรรยายเชิงอรรถ เป็นตัวพิมพ์ชนิด คอมพิวเตอร์ เบอร์ ๑ ขนาด ๑๒ พอยท์ ลักษณะของตัวพิมพ์ที่ใส่ในหนังสือเรียนเล่มนี้ มีขนาดและลักษณะเหมาะสมกับสายตาของนักเรียน

๓.๒ การพิมพ์ ตัวอักษรส่วนใหญ่มีความถูกต้องและชัดเจนพอสมควร แต่มีตัวอักษรบางตัวที่หมึกพิมพ์บางเกินไป ทำให้ตัวอักษรที่มีสีจางไม่ชัดเจน เช่น ตัวอักษรใน หน้า ๖๕, ๖๗, ๑๐๕, ๑๐๗ และ ๑๐๘ เป็นต้น และในบางหน้าหมึกพิมพ์หนาเกินไป ทำให้หมึกพิมพ์ซึมจากรูปภาพหรือตัวหนังสือจากหน้านั้นมายังอีกหน้าหนึ่ง เช่น หน้า ๖๕, ๖๘ และ ๘๗

นอกจากนี้ ยังมีการพิมพ์ตัวอักษรพิเศษ เช่น ตัวหนา ตัวใหญ่ ตัวดำ เมื่อขึ้นบท หรือหัวข้อใหม่ และเมื่อต้องการเน้นข้อความสำคัญ ๆ เช่น หน้า ๓, ๗, ๑๓, ๑๕, ๒๗ ๓๗, ๕๔ ฯลฯ แต่หนังสือเรียนเล่มนี้ยังมีข้อบกพร่องในการพิมพ์อยู่บาง เช่น พิมพ์ตก และ พิมพ์ตัวสะกดผิด ได้แก่

หน้า ๑๔ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑ หมายถึงกำกับข้อความและเชิงอรรถ คำว่า

"อาคารบ่อนเบี้ย" เป็นหมายเลข ๖ ที่ถูกต้องควรเป็น หมายเลข ๒

หน้า ๒๒ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๔ คำว่า ยกเลิก ที่ถูกต้องควรเป็น ยกเลิก

หน้า ๒๖ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๗ คำว่า ได้รับการทัศน ที่ถูกต้องควรเป็น ได้รับการทัศน

หน้า ๔๗ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๑๔ คำว่า ยอม ที่ถูกต้องควรเป็น ย่อม

หน้า ๔๘	คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๓๖	คำว่า ค่าง ๆ ที่ถูกควรเป็น ค่าง ๆ
หน้า ๕๐	คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๕	คำว่า มุ่งสอน ที่ถูกควรเป็น มุ่งสอน
หน้า ๕๖	คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๗	คำว่า แซกซิม ที่ถูกควรเป็น แซกซิม
หน้า ๗๘	คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๓๔	คำว่า ชะนวน ที่ถูกควรเป็น ชนวน
หน้า ๘๑	คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๓๕	คำว่า น้ำ ที่ถูกควรเป็น น้ำ
หน้า ๑๑๒	คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๖	คำว่า "โลกที่รูปร่างเกือบเป็นทรงกลม" ที่ถูกควรเป็น "โลกมีรูปร่างเกือบเป็นทรงกลม"

๔. การแบ่งวรรคตอน ย่อหน้า การเว้นช่องว่าง และการใช้เครื่องหมาย

เนื่องจากการจัดวางเนื้อหาในหนังสือเรียนแต่ละหน้า แบ่งออกเป็น ๒ คอลัมน์ คือ แบ่งเป็นคอลัมน์ ชาย ขวา เช่นเดียวกับ หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา โลกของเรา เล่ม ๑ ทำให้สะดวกในการอ่าน เพราะบรรทัดแต่ละบรรทัดไม่ยาวเกินไป ส่วนการเว้นช่องว่างคานซ้ายขวา คานล่าง และคานบนของหน้าหนังสือก็เป็นระเบียบดี การย่อหน้าทำได้ดีพอใช้ เมื่อขึ้นข้อความใหม่ หรือ ข้อความที่แบ่งเป็นข้อ ๆ การใช้เครื่องหมายมีการใช้เครื่องหมายอัญประกาศ " " และ นลลิต หรือ วงเล็บ () เพื่ออธิบายหรือขยายคำข้อความบางตอนให้ชัดเจนขึ้น สำหรับการแบ่งวรรคตอนทำได้ดีพอสมควร แต่ก็มีบางตอนที่เนื้อหาติดต่อกันตลอดหรือเว้นวรรคตอนไม่ดี ทำให้ยากแก่การอ่านให้เข้าใจ จึงควรได้รับการแก้ไข เช่น แยกข้อ หรือ ขึ้นบรรทัดใหม่เพื่อให้เห็นชัดเจนขึ้น เช่น

หน้า ๑ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๒๑ "เจ้าตาก" ก็สามารถรวบรวมผู้คนได้จนมีกำลังเข้มแข็งพอแล้วจึงยกพลมารบชนะพม่าที่ค่ายโพธิ์สามต้น" ที่ถูกควรเป็น "เจ้าตาก" ก็สามารถรวบรวมผู้คนได้จนมีกำลังเข้มแข็งพอ แล้วจึงยกพลมารบชนะพม่าที่ค่ายโพธิ์สามต้น"

หน้า ๑๔ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๑๐ "ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔" ควรมีเครื่องหมายวงเล็บ หรือ นลลิต () ตรงคำว่า รัชกาลที่ ๔

- หน้า ๔๕ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๗ "ยอมขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของพลเมือง ส่วนใหญ่ของ ประเทศเป็นสำคัญ" ที่ถูกควรเป็น "ยอมขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของพลเมืองส่วนใหญ่ของประเทศเป็นสำคัญ"
- หน้า ๔๗ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๒๑ "ผู้ที่ทำงานหนักด้วยความขยันหมั่นเพียร ย่อมเป็นที่ชื่นชอบของผู้ปฏิบัติงาน รวมด้วยเป็นที่พอใจของนายจ้างหรือผู้บังคับบัญชาผู้มอบหมายให้ทำงาน" ที่ถูกควรเป็น "ผู้ที่ทำงานหนักด้วยความขยันหมั่นเพียร ย่อมเป็นที่ชื่นชอบของผู้ปฏิบัติงานรวมด้วย เป็นที่พอใจของนายจ้างหรือผู้บังคับบัญชาผู้มอบหมายให้ทำงาน"
- หน้า ๔๘ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๑๑ "การปฏิบัติหน้าที่การงานการพยายามทำอะไรให้ดีที่สุดนั้น" ที่ถูกควรเป็น "การปฏิบัติหน้าที่การงาน การพยายามทำอะไรให้ดีที่สุดนั้น"
- หน้า ๘๒ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๒ "เพราะเป็นประเทศยากจน เก็บภาษีได้ไม่เพียงพอ ขาดการสะสมทุน" ที่ถูกควรเป็น "เพราะเป็นประเทศยากจน เก็บภาษีได้ไม่เพียงพอ ขาดการสะสมทุน"
- หน้า ๑๐๐ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๗ "ประเทศสมาชิกที่ทำหน้าที่ปกครองดินแดนในภาวะทรัสตีสมาชิกประจำของคณะมนตรีความมั่นคงที่ไม่ได้ทำหน้าที่ปกครองดินแดน ภาวะทรัสตี" ที่ถูกควรเป็น "ประเทศสมาชิกที่ทำหน้าที่ปกครองดินแดนในภาวะทรัสตี สมาชิกประจำของคณะมนตรีความมั่นคงที่ไม่ได้ทำหน้าที่ปกครองดินแดน ภาวะทรัสตี"
- หน้า ๑๐๓ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑ "แม้จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ปฏิบัติในชั้นต้น แต่จะ ได้รับความเสียหายระยะยาวประเทศมหาอำนาจที่เคยล่าเมืองขึ้น" ที่ถูกควรเป็น "แม้จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ปฏิบัติในชั้นต้น แต่จะได้รับความเสียหาย ระยะยาวประเทศมหาอำนาจที่เคยล่าเมืองขึ้น"
- หน้า ๑๑๔ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๑๓ "คำว่า เส้นขนานละติจูด ที่ถูกควรพิมพ์ติดกับ บรรทัดบน เพราะอยู่ในข้อความเดียวกัน ไม่ควรเว้นระยะ ๑ บรรทัด เพราะ จะทำให้ดูเหมือนเป็นหัวข้อใหม่

หน้า ๑๒๔ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๔ "แต่การนับจะยากและช้ากว่าการใช้กระดานกราฟ
ขนาดจตุรัสละ ๑ ตารางนิ้วนี้ไม่เหมาะที่จะนับพื้นที่ในระบบเมตริก" ที่ถูก
ควรเป็น "แต่การนับจะยากและช้ากว่า การใช้กระดานกราฟขนาดจตุรัสละ
๑ ตารางนิ้วนี้ ไม่เหมาะที่จะนับพื้นที่ในระบบเมตริก"

ข. อุปกรณ์ช่วยการเรียนการสอนในหนังสือเรียน (Learning and Teaching Aids) ซึ่งประกอบด้วย

๑. คำนำ ระบุความมุ่งหมายของกรมวิชาการในการจัดทำหนังสือเรียนวิชา
สังคมศึกษา การแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำหนังสือเรียนกลุ่มวิชาสังคมศึกษา และ การมอบ
หมายให้คณะบุคคลกลุ่มหนึ่ง จัดทำหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา โลกของเรา เล่ม ๒
สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ (ม. ๓) แต่ไม่ใคร่ระบุถึงคุณค่าของหนังสือเรียน รวมทั้งประส
การณ์ และคุณวุฒิของผู้จัดทำหนังสือเรียนเหล่านั้น ส่วนวิธีใช้หนังสือเรียนก็ระบุเพียง ครู
อาจเลือกใช้หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา โลกของเรา เล่ม ๑ หรือ เล่ม ๒ ก่อนก็ได้

๒. สารบัญ สารบัญของหนังสือเรียนเล่มนี้อยู่ถัดจากคำนำ ซึ่งประกอบ
ด้วยเนื้อหา ๓ ตอน มี ๑๒ บทเรียน ตั้งแต่บทที่ ๑๗-๒๘ สารบัญเรื่องเสนอหัวข้อย่อยของ
เนื้อหาไว้ถูกต้องชัดเจนดี การพิมพ์เลขหน้าในสารบัญ กับหัวข้อในหนังสือตรงกัน ส่วนการ
ลำดับเลขหน้าก็สมบูรณ์ดี กล่าวคือ เลขหน้าจริง ๆ ในแต่ละแผนกกับเลขหน้าที่พิมพ์ในสารบัญ
ตรงกัน แต่ก็มีบางหน้าของหนังสือเรียนไม่มีเลขหน้ากำกับ เป็นกระดาษเปล่า เช่น หน้า ๕๘
๕๙, ๑๑๐ และ ๑๑๑ แต่ก็นับเป็นหน้าหนึ่งด้วย

๓. บทสรุปท้ายบท ยังมีน้อยมาก กล่าวคือมีหน้า ๑๐ ของบทที่ ๑๗ และ
หน้า ๖๘ ของบทที่ ๒๓

๔. ครุฑ ไม่มี

๕. ภาคผนวก ไม่มี

๖. บรรณานุกรม ไม่มี

๗. อภิธานศัพท์ ไม่มี

๘. กิจกรรมท้ายบท ไม่มี

๕. คำถามท้ายบท หรือแบบฝึกหัดท้ายบท ไม่มี

๑๐. เชิงอรรถ ที่มีในหนังสือเรียนเล่มนี้ทั้งหมด เป็นประเภทคำอธิบายข้อความยากหรือ ขยายความข้อความตอนใดตอนหนึ่งในหนังสือหน้านั้น ซึ่งมีทั้งหมด ๓๕ แห่ง ส่วนเชิงอรรถประเภทที่อ้างถึงหนังสือเล่มอื่น เมื่อคัดลอกข้อความมา หรือนำมาเขียนประกอบหนังสือเล่มนั้น เพื่อให้ผู้อ่านใดคนคว่าต่อไปไม่มีเลย ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรจะต้องเพิ่มเติมให้มากขึ้น เพราะในหนังสือเรียนเล่มนี้มีหลายแห่งที่ลอกเอาข้อความ หรือข้อมูลจากหนังสือเล่มอื่นมา แต่ไม่ใคร่ระบุชื่อหนังสือ ผู้แต่ง สถานที่พิมพ์ ปีที่พิมพ์ และเลขหน้าของหนังสือเล่มนั้นกำกับไว้ เช่น

หน้า ๓ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๒๒ ที่อ้างถึงคำบันทึกของกรมหลวงนรินทรเทวี เกี่ยวกับ เหตุการณ์ในสมัยกรุงธนบุรี

หน้า ๓ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๑๘ ที่อ้างถึงพระราชพงศาวดารฉบับต่าง ๆ ที่บันทึกไว้ว่า สมเด็จพระเจ้าตากสิน ทรงมีพระสติพันเพื่อน

หน้า ๒๒ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๑๔ อ้างถึงรายได้ของชาติสูงกว่ารายจ่าย ๔.๕ ล้านบาท

หน้า ๕๔ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๔ ที่อ้างถึง ข้อมูลที่เป็นตัวเลขเกี่ยวกับการเสียเปรียบดุลย์การค้าของสหรัฐอเมริกา และประเทศไทย

๑๑. แผนภูมิ ไม่มี

๑๒. ตารางสถิติ มี ๖ ตาราง เป็นตารางสถิติที่ให้ข้อมูลทันสมัยและสามารถใช้ประกอบการเรียนได้ดี

๑๓. แผนที่ แผนที่ในหนังสือเรียนเล่มนี้ มี ๒๑ แห่ง ทั้งหมดเป็นแผนที่ขาวดำ แผนที่ส่วนใหญ่มีความชัดเจนดี ส่วนการจัดวางภาพมีความสัมพันธ์กับเนื้อเรื่องดีพอใช้ แต่มีแผนที่บางรูปที่ไม่สัมพันธ์กับเนื้อหาที่กล่าวถึงไว้ในหน้านั้น เช่น

หน้า ๑๑๗ แผนที่เปรียบเทียบขนาดของทวีปต่าง ๆ บนผิวโลก และ แผนที่ที่แสดงความผิดพลาดที่ปรากฏในแผนที่ ที่ถูกควรอยู่หน้า ๑๑๕

แผนที่ส่วนใหญ่มิมีขนาดเหมาะสมกับสายตาของนักเรียน แต่ก็มีแผนที่บางรูปที่มีขนาดเล็กเกินไป ไม่เหมาะสมกับสายตาของนักเรียน เช่น
หน้า ๑๑๘ แผนที่แสดงการหาวัน และ เวลา

แผนที่บางรูป ไม่มีการเขียนคำอธิบาย หรือคำบรรยายใต้ภาพของแผนที่นั้นไว้ให้ชัดเจน เช่น

หน้า ๑๒๐ แผนที่โลก ๓ ภาพบน

หน้า ๑๒๓ ภาพการคำนวณหาพื้นที่ในแผนที่

ขอเสนอแนะ ในเรื่องแผนที่ ผู้วิจัยเห็นว่าแผนที่ที่ควรจัดไว้เพิ่มเติมในหนังสือเรียนคือ

หน้า ๒ เรื่องไทยสมัยกรุงธนบุรี ควรมีแผนที่แสดงกรุงธนบุรีสมัยพระเจ้าตากสิน

๑๔. ภาพประกอบ หนังสือเรียนเล่มนี้มีภาพประกอบประมาณ ๖๘ ภาพ ส่วนใหญ่เป็นภาพประเภทโปสเตอร์ และถ่ายภาพที่พิมพ์จากหนังสือ แมกกาซีน เป็นภาพขาว-ดำทั้งหมด ภาพประกอบส่วนใหญ่มีความชัดเจนพอใช้ มีบางภาพที่ควรต้องปรับปรุง เพราะภาพมัว ไม่ชัดเจน และ เลอะเลือน เช่น

หน้า ๖ ภาพเจดีย์เรือสำเภาวัดยานนาวา ภาพเห็นลำสำเภาไม่ครบ อาจทำให้ผู้ดูนึกถึงภาพเรือสำเภาไม่ชัด

หน้า ๖ ภาพพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

หน้า ๘ ภาพวัดอรุณราชวราราม ปฏิสังขรณ์เสร็จในรัชกาลที่ ๓

หน้า ๑๕ ภาพครูและนักเรียนโรงเรียนราชวิทยาลัย

หน้า ๓๐ ภาพเชื่อนอุปถัมภ์

หน้า ๔๕ ภาพสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ เสนาบดีกระทรวงต่างประเทศ

หน้า ๓๕ ภาพกรุงเทพฯ ในอดีต ถนนมหาชัย แสดงการพัฒนาถนนหนทางและสิ่งปลูกสร้างแบบฝรั่ง

หน้า ๔๒ ภาพศิกรรัฐสภาใหม่

หน้า ๖๒ ภาพความหนาแน่นของประชากร เกิดขึ้นในชนบทได้ เช่นเดียวกับในเมืองใหญ่

- หน้า ๖๖ ภาพที่อยู่อาศัยสมัยใหม่ของผู้มีรายได้น้อย
- หน้า ๗๕ ภาพอากาศเสียเป็นพิษ
- หน้า ๘๘ ภาพควันหรือ ไอเสียที่ออกมาจากขบวนพาหนะ เป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน
- หน้า ๘๘ ภาพโรงงานไฟฟ้าพลังงานปรมาณูที่เกาะสามไมล์ สหรัฐอเมริกา

ขนาดของภาพ และการจัดวางภาพประกอบ

ภาพประกอบส่วนมากมีความเหมาะสมกับสายตาของนักเรียน แต่มีบางภาพที่มีขนาด

เล็กเกินไป เช่น

- หน้า ๖ ภาพเจดีย์เรือสำเภาวัดยานนาวา สร้างสมัยรัชกาลที่ ๓
- หน้า ๘๑ ภาพกังหันลม

การจัดวางภาพมีความสัมพันธ์กับเนื้อเรื่องดี แต่มีบางภาพที่ยังมีขอบกรอบอยู่บ้าง กล่าวคือ ไม่สัมพันธ์กับเนื้อเรื่องในหน้านั้น เช่น

- หน้า ๑๕ ภาพครูและนักเรียนโรงเรียนราชวิทยาลัย
- หน้า ๒๐ ภาพพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระเจ้าชาลส์ที่ ๒ ของรัสเซีย ที่ถูกควรรออยู่หน้า ๑๕
- หน้า ๓๐ ภาพเขื่อนอุบลรัตน์ ที่ถูกควรรออยู่หน้า ๒๕
- หน้า ๔๑ ภาพพระที่นั่งอนันตสมาคม ตึกรัฐสภาแห่งแรกของไทย
- หน้า ๔๒ ภาพตึกรัฐสภาใหม่
- หน้า ๗๒ ภาพน้ำเสียซึ่งเกิดจากสารพิษ ของโรงงานอุตสาหกรรมที่ไหลลงสู่แม่น้ำลำคลอง ที่ถูกควรรออยู่หน้า ๗๔
- หน้า ๗๗ ภาพการโค่นไม้ทำลายป่าควยวิธีต่าง ๆ ที่ถูกควรรออยู่หน้า ๗๘
- หน้า ๗๘ ภาพการทำเหมืองแร่
- หน้า ๘๐ ภาพพลังงานจากแสงอาทิตย์ ที่ถูกควรรออยู่หน้า ๗๕
- หน้า ๑๑๓ ภาพเขตอากาศของโลก ที่ถูกควรรออยู่หน้า ๑๑๔

และมีบางภาพที่ไม่ได้เพิ่มเติมความรู้ให้แก่ักเรียนมากนัก เช่น

หน้า ๑๕ ภาพครูและนักเรียนโรงเรียนราชวิทยาลัย

หน้า ๖๐ ภาพประชากรในหลายส่วนของโลก ต้องเผชิญกับความอดอยาก

การบรรยายภาพเกือบทุกภาพ มีคำบรรยายภาพ และให้รายละเอียดเกี่ยวกับภาพประกอบนั้น ๆ ดีพอใช้ อย่างไรก็ตามการบรรยายภาพ ยังมีข้อบกพร่องที่ควรต้องแก้ไข และปรับปรุงได้แก่ บางภาพมีความบกพร่องในเรื่องการพิมพ์ ให้คำอธิบายภาพผิดความเป็นจริง เช่น

หน้า ๘๗ ภาพควันหรือไอเสียที่ออกมาจากขบวนพาหนะ เป็นอันตรายเป็นพิษ ที่ถูกควรเป็น ภาพควันหรือไอเสียที่ออกมาจาก โรงงานอุตสาหกรรม เป็นอันตรายเป็นพิษ

บางภาพไม่มีคำบรรยายใต้ภาพ เช่น

หน้า ๑๘ ภาพจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หน้า ๖๕ ภาพเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม จำนวน ๑๐ ภาพ

หน้า ๗๗ ภาพไฟไหม้ป่า

หน้า ๘๐ ภาพแผงแม่เหล็กรับพลังงานจากแสงอาทิตย์

หน้า ๑๒๐ ภาพโลก

การบรรยายภาพบางภาพสั้นเกินไป ทำให้ได้รายละเอียดของภาพไม่ชัดเจน เช่น ไม่ใคร่รู้ว่า ภาพนั้นอยู่ที่ไหน เป็นใคร แสดงอะไร มีประโยชน์ทางด้านใด เป็นต้น ภาพเหล่านั้นได้แก่

หน้า ๑๖ ภาพโรงเรียนอัสสัมชัญ

หน้า ๓๐ ภาพเขื่อนอุบลรัตน์

หน้า ๔๒ ภาพศึกษารัฐสภาใหม่

หน้า ๖๑ ภาพความหนาแน่นของประชากรในเมืองใหญ่ ๆ

หน้า ๖๒ ภาพความหนาแน่นของประชากรเกิดขึ้นในชนบทได้เช่นเดียวกับในเมืองใหญ่ ๆ

- หน้า ๖๕ ภาพประชากรที่คอบยาก และต้องรอคอยการปันส่วนอาหาร
- หน้า ๖๖ ภาพภัยพิบัติจากธรรมชาติ มีส่วนทำให้เกิดปัญหาขาดแคลนอาหารในหมู่ประชากร
- หน้า ๖๐ ภาพที่อยู่อาศัยสมัยใหม่ของผู้มีรายได้น้อย
- หน้า ๗๔ ภาพน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้ปลาตายเป็นจำนวนมาก
- หน้า ๗๕ ภาพอากาศเสียเป็นพิษ ไม่ใคร่ระบุว่าเกิดจากอะไร
- หน้า ๗๖ ภาพประโยชน์ของป่าไม้ จำนวน ๓ รูป ไม่ใคร่ระบุว่าประโยชน์ทางด้านใดบ้าง
- หน้า ๗๗ ภาพการโค่นไม้ทำลายป่าด้วยวิธีต่าง ๆ ไม่ใคร่ระบุว่าในภาพเป็นวิธีใด
- หน้า ๘๕ ภาพวิกฤตการณ์น้ำมันในสหรัฐอเมริกา
- หน้า ๘๒ ภาพปัญหาแรงงาน
- หน้า ๘๖ ภาพการประชุมของกลุ่มโอเปค
- หน้า ๘๗ ภาพประธานาธิบดีเจเรลด์ ฟอร์ด แห่งสหรัฐ เมื่อครั้งสร้างความสัมพันธ์ด้วยการเยือนจีน
- หน้า ๑๑๓ ภาพฤดูกาล

ขอเสนอแนะในเรื่องภาพประกอบ ผู้วิจัยเห็นว่า ภาพที่ควรจัดไว้เพิ่มในหนังสือ

เรียน คือ

หน้า ๒๑ ควรมีภาพเงินพดด้วง

ค. คุณภาพทางด้านเนื้อหา (The Quality of the Content)

๑. ความสอดคล้องของหนังสือเรียนกับหลักสูตร

เนื้อหาในหนังสือเรียนมีความสอดคล้องกับหลักสูตร และวัตถุประสงค์ของหลักสูตรรายวิชาพอสมควร เนื้อหาในหนังสือเรียนส่วนใหญ่มีครบถ้วนตามที่หลักสูตรกำหนด แต่มีเนื้อหาบางตอนในหนังสือเรียนที่ไม่ครบถ้วนตามที่วัตถุประสงค์ของหลักสูตรรายวิชากำหนด เช่น เรื่องความเข้าใจในเรื่องการใช้แผนผัง แผนภูมิ และแผนที่นั้น ในหนังสือเรียนเล่มนี้ได้กล่าวถึงไว้แต่เรื่องการใช้แผนผัง เพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ การเรียงลำดับของเนื้อเรื่องยังไม่ตรงตามหัวข้อที่หลักสูตรกำหนด กล่าวคือ เรื่องการใช้

แผนที่ ควรจะให้ให้นักเรียนได้ศึกษาก่อนในหนังสือเรียน โลกของเรา เล่ม ๑ เพื่อจะได้เข้าใจและรู้จักนำไปใช้ในการศึกษาลักษณะภูมิศาสตร์ของทวีปต่าง ๆ นอกเขตทวีปเอเชียได้ถูกต้อง เนื้อหาในหนังสือเรียนเล่มนี้มีความมุ่งหมายที่จะให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องปัญหาในโลกปัจจุบัน การเข้าใจแผนที่ และความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของไทยยุคใหม่ คือตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี สมัยรัตนโกสินทร์ จนถึงสมัยปัจจุบัน แต่เนื้อหาที่ช่วยส่งเสริมทักษะในการวิเคราะห์ การตัดสินใจ, การแก้ปัญหา, และการเปรียบเทียบ ยังมีน้อยเกินไป ส่วนปริมาณของเนื้อหาที่บรรจุไว้ในหนังสือเรียนเล่มนี้ มีความเหมาะสมกับเวลาเรียนที่กำหนดไว้ในหลักสูตรคือพอใช้

๒. สาระความรู้ (Knowledge Component)

๒.๑ ความทันสมัย (Recency) เนื้อหาส่วนใหญ่ของหนังสือเรียนมีความ

ทันสมัยดี เช่น

- หน้า ๑๐๒ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๔ กล่าวถึง การจัดตั้งสภายุโรปในปี พ.ศ. ๒๕๒๒
- หน้า ๘๓ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๓๒ "ยกตัวอย่างการที่นักวิทยาศาสตร์ชาวญี่ปุ่นสามารถผลิตแก๊สโม ที่ไหลเป็นรูปคล้ายสี่เหลี่ยมลูกบาศก์ แทนที่จะเป็นผลกลมหรือรี"
- หน้า ๘๙ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๘ "ยกตัวอย่างอันตรายจากเทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น หอจดลองอวกาศ หรือสะเก็ดของสสารที่ตกลงมาสู่ผิวโลกในปี ๒๕๒๒"
- หน้า ๘๘ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๖ "ยกตัวอย่างอุบัติเหตุทางรถไฟซึ่งทำให้เสียหายร้ายแรง และเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นใกล้ตัวนักเรียน คืออุบัติเหตุรถไฟชนกันที่ อ. คลองชัน กรุงเทพฯ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๒"

ส่วนเนื้อหาบางตอนที่เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสถิติต่าง ๆ ก็ใช้ของรอบปีที่เพิ่งผ่านไป ทำให้สามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

แต่ก็มีเนื้อหาบางตอนที่มีข้อความล้าสมัยเกินไป เช่น

- หน้า ๓๔ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๑ กล่าวถึง การพัฒนาบ้าน การศึกษา โดยอ้างถึงแผนการศึกษาชาติฉบับ พ.ศ. ๒๕๐๓ ที่ขยายระดับประถมศึกษา จาก ๔ ปี

เป็น ๗ ปี นั้น แต่ในปัจจุบันได้เปลี่ยนมาใช้แผนการศึกษาชาติฉบับ พ.ศ. ๒๕๒๐ และเปลี่ยน
การศึกษาภาคบังคับในระดับประถมศึกษา จาก ๗ ปี เป็น ๖ ปีแล้ว ดังนั้นจึงควรเพิ่มเติมไว้
ในเนื้อหาตอนนี้ด้วย

- ๒.๒ ความเป็นกลาง (Moderate) หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษามีเรื่อง
ที่จะกล่าวถึงอย่างมีอคติได้ ก็คือเรื่องวัฒนธรรม ศาสนา และพระมหากษัตริย์ สำหรับหนังสือ
เรียนเล่มนี้ บางตอนผู้เรียบเรียงได้กล่าวถึงเรื่องเหล่านี้ไว้อย่างเป็นกลาง เช่น
- หน้า ๒๒ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๒๒ "ประเทศใดที่ประกอบด้วยประชากรที่มีเชื้อชาติ
ต่าง ๆ กันมากมาย มักจะประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และ การ
เมือง"
- หน้า ๑๐๘ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๑๓ "ศาสนาคือวิถีทางแห่งการพ้นทุกข์ ซึ่งทุกข์ของ
ปัจเจกชนและทุกข์ของมหาชน และแนวทางที่ศาสนาหลายศาสนาเสนอให้แก่
มนุษย์ คือ หนทางแห่งความรัก กล่าวคือรักตนเองและรักเพื่อนมนุษย์ และ
เมื่อใดที่ความรักเกิดขึ้นในจิตใจของมนุษย์ เมื่อนั้นมนุษย์ก็ยอมปฏิบัติกิจกรรมอัน
นำไปสู่ความพ้นทุกข์"

ดังนั้น ในฐานะผู้เรียบเรียงหนังสือเรียน จึงควรมีความเป็นกลางในการเสนอ
ข้อเท็จจริงให้มากที่สุด แต่ในหนังสือเรียนเล่มนี้ การเสนอเนื้อหาบางตอนผู้เรียบเรียงยังมี
อคติอยู่บ้าง และสอดแทรกความคิดเห็นของตนเองมากเกินไป เช่น

- หน้า ๗ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๓๗ "ผู้ชายไทยนิยมการบวชเป็นพระเพราะถือว่าเป็น
การเตรียมตัวให้เป็นผู้ใหญ่ มีความคิดอ่านสุ่มก่อนออกเรือน"
- หน้า ๑๘ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๑๐ "ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว....
รัฐบาลไทยได้เคยพยายามผ่อนคลายนโยบายการขาดแคลนกำลังคนที่มีความรู้
ความสามารถ ด้วยการจ้างชาวต่างประเทศเข้ามารับราชการ.....ซึ่งวิธี
นั้นก็ไม่ใช่วิธีการแก้ปัญหาที่แท้จริง"
- หน้า ๒๐ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๘ "พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ เป็นศาสนา
ของคนส่วนใหญ่"

- หน้า ๓๖ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๔ "ถึงแม้ว่าสหรัฐอเมริกาได้แสดงน้ำใจกับไทยเป็นแบบอย่างดังนี้แล้ว ก็ยังมีประเทศอื่น ๆ ที่ไม่เต็มใจยอมแก้ไขสนธิสัญญา โดยเฉพาะอังกฤษซึ่งมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในประเทศไทยมากกว่าประเทศอื่น"
- หน้า ๔๓ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๓๑ "ผลที่ตามมาจากความเชื่อในเรื่องการทำบุญ คือ ทำให้คนไทยหวังพึ่งพาอาศัยคนอื่น โดยไม่คิดทำการทำงานเอง เพราะถือว่าถ้าไม่มีกินไปขอใคร ๆ เขาก็ให้"
- หน้า ๔๔ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๔ "คนไทยนิยมจัดงานที่เกี่ยวกับความสนุกสนาน รื่นเริงต่าง ๆ อย่างฟุ้งเฟ้อ และเกินความจำเป็น โดยเกรงว่าจะน้อยหน้าผู้อื่น บางครั้งถึงแม้ว่าจะไม่มีเงินก็ยังไปกู้ยืมหาเงินมาใช้จ่ายในการจัดงานดังกล่าว โดยเหตุนี้ คนไทยส่วนใหญ่ จึงไม่ใคร่ร่ำรวย"
- หน้า ๔๔ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๓๔ "คนไทยมักจะถือความสัมพันธ์ส่วนตัวว่ามีความสำคัญมากกว่าการพิจารณาให้คนเข้าทำงานหรือในการมอบหมายงาน ผู้รู้จักมักคุ้น ผู้เกี่ยวข้องเป็นญาติ และผู้ที่พวกพ้องฝากฝังเป็นบุคคลที่จะได้รับการพิจารณายิ่งกว่าบุคคลที่ไม่คุ้นเคย หรือไม่ใช้พรรคพวก ในการพิจารณาโหวตทางวินัยและการปูนบำเหน็จความชอบก็เช่นกัน แม้จะมีหลักเกณฑ์อย่างอื่นอยู่ ผู้บังคับบัญชาที่มักจะเอาความสัมพันธ์ส่วนตัวมาเข้าพิจารณาคด้วย"
- หน้า ๔๕ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๓ "คนไทยโดยทั่วไปมักเอาใจใส่และปฏิบัติตามคำสั่งของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีอำนาจ มากกว่าจะปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ ระเบียบแบบแผนของหน่วยงาน เรื่องของบุคคลจึงอยู่เหนือหลักการและทำให้การทำงานไม่เป็นไปเพื่อมุ่งความสำเร็จของงานนั้น ๆ แต่กลับเป็นไปเพื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง"
- หน้า ๕๐ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๒ "คนไทยมีค่านิยมที่เห็นความสำคัญของคนและในบรรดาคนทั้งหมดนั้น มักถือว่าตนเองสำคัญที่สุด ดังนั้นคนไทยจึงถือตนเองเป็นใหญ่.... ทำให้คนไทยเป็นคนที่ไม่คำนึงถึงผู้อื่น คนไทยจึงไม่ชอบให้คนอื่นเข้ามายุ่งเกี่ยวเรื่องส่วนตัวของตน"

หน้า ๕๐ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๓๔ "ความเห็นแก่ตัวโดยไม่คำนึงถึงความเสียหายของส่วนรวมนี มีอยู่มากมายในสังคมของคนไทย"

๒.๓ ความถูกต้องของเนื้อหา (Correctness of the Content)

ส่วนมากเนื้อหาในหนังสือเรียนเล่มนี้มีความถูกต้องดี แต่มีบางตอนที่ข้อความบกพร่อง กล่าวคือ ความรู้ในเนื้อหาบางตอนไม่ตรงกับข้อเท็จจริงในปัจจุบัน เช่น

หน้า ๑๖ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๑ "ให้ตั้งกรมศึกษาธิการขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐" ที่ถูกต้องควรเป็น "ให้ตั้งกรมศึกษาธิการขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๐"

หน้า ๒๖ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๓๖ "พ.อ. พระยาฤทธิอาคเนย์" ที่ถูกต้องควรเป็น "พ.อ. พระยาฤทธิอัคเนย์"^๑

๒.๔ การนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เนื้อหาในหนังสือเรียนนี้ มีเนื้อหาที่มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ของนักเรียน และนักเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน เช่น

หน้า ๒ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๒๔ ".... ต้องจัดระบบการปกครองให้เป็นระเบียบ เพื่อรักษาความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของอาณาจักร.... "

หน้า ๕ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๒๕ "ยามสงบไพร่จะรับราชการ ซึ่งเรียกว่าเข้าเคื่อน ... ในยามสงครามจะต้องรบป้องกันประเทศ"

หน้า ๑๐ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๗ "ความพยายามของคนไทย ... ที่จะอนุรักษ์รักษานบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเจริญก้าวหน้าและความยิ่งใหญ่ในอดีต ความพยายามดังกล่าว ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายเพราะ ความร่วมมือร่วมใจของคนไทย"

^๑พระยาทรงสุรเดช, "การปฏิวัติ ๒๔ มิ.ย. ๓๕" บันทึกพระยาทรงสุรเดช, รวบรวมโดยนรนิติ เศรษฐบุตร, สาขาวิช ์ เกษตรศิริ (พระนคร : โรงพิมพ์อักษรไทย, ๒๕๑๔), หน้า ๒๒ - ๒๓.

- หน้า ๑๗ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๘ " การศึกษา ... ต้องคำนึงถึงอุปนิสัยและความ
ความถนัดของแต่ละบุคคล เพื่อฝึกฝนให้มีความรู้ ความชำนาญในทางใดทาง
หนึ่งเป็นพิเศษ เพื่อนำไปประกอบอาชีพต่อไป"
- หน้า ๒๐ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๒ " ... ประชาชนมีค่านำหน้าชื่อ บุรุษใช้ค่านำหน้า
ชื่อว่า "นาย" สตรีที่ยังเป็นโสดใช้ค่านำหน้าว่า "นางสาว" สตรีที่มีสามีแล้ว
ใช้ค่านำหน้าว่า "นาง" ค่านำหน้าเด็กใช้ "เด็กชาย" และ "เด็กหญิง"
- หน้า ๒๐ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๘ " ... การมีนามสกุล ... เป็นการส่งเสริมความ
รักใคร่ผูกพันระหว่างผู้ร่วมนามสกุล ตลอดจนความภาคภูมิใจ และความ
ปรารถนาที่จะรักษาเกียรติและศักดิ์ศรีของสกุลไว้"
- หน้า ๒๒ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๑๘ "การจัดตั้งสหกรณ์ ... เพื่อให้ประชาชนได้ช่วยตน
เองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางเศรษฐกิจ"
- หน้า ๔๒ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๖ "ชายไทยเมื่อมีอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ จึงมักบวชเป็น
พระ"
- หน้า ๔๕ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๓ "ลักษณะความเป็นพลเมืองดี ... คือมีความจงรัก
ภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบ
ต่อหน้าที่ มีระเบียบวินัย มีความอดทน มีความสามัคคี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว เป็นต้น"
- หน้า ๔๕ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๑๗ "การอยู่ร่วมกันของคนเป็นจำนวนมากในสังคม จำ
เป็นต้องมีกฎเกณฑ์ระเบียบข้อบังคับ และกฎหมายเป็นเครื่องควบคุม เพราะถ้า
ไม่มีระเบียบข้อบังคับแล้ว ต่างคนต่างก็จะทำไปตามใจชอบ เกิดการขัดแย้งกัน"
- หน้า ๔๗ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๕ "บุคคลใดมีความขยันหมั่นเพียร ประกอบแต่สิ่งที่ดีที่
ชอบที่ถูกต้อง ... บุคคลผู้นั้นก็ย่อมได้รับความสำเร็จ บรรลุอุดมคติและมีความ
เจริญรุ่งเรือง"
- หน้า ๔๗ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๒๑ "ผู้ที่ทำงานหนักด้วยความขยันหมั่นเพียร ย่อมเป็น
ที่ชื่นชอบของผู้ปฏิบัติงานร่วมด้วย เป็นที่พอใจของนายจ้างหรือผู้บังคับบัญชาผู้
มอบหมายให้ทำงาน"

หน้า ๔๗ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๓๕ "การทำงานโดยการใช้กำลังกาย กำลังความคิด ให้ประสบผลสำเร็จ โดยนำพละกำลังของตัวเอง ย่อมก่อให้เกิดความภาคภูมิใจได้มากกว่าทุจริต"

หน้า ๔๘ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๕ "วิธีปลูกฝังให้คนไทยในชาติรู้จักประหยัด จำเป็นต้องฝึกฝนมาตั้งแต่ยังเป็นเด็ก พ่อแม่ควรอบรมธิดาให้รู้จักค่าของเงิน"

หน้า ๔๘ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๒ "การทำงานของคนส่วนใหญ่ในชาติที่มุ่งพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าขึ้น ย่อมต้องคำนึงถึงผลงานเป็นสำคัญ ต้องยึดถือหลักเกณฑ์โดยไม่เห็นแก่หน้าใคร การบรรจุบุคคลเข้าทำงาน การปูนบำเหน็จความชอบ การลงโทษต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ความสัมพันธ์ส่วนตัวย่อมไม่มีส่วนพัวพันในการงาน"

หน้า ๔๘ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๒๒ "การนำแร่ธาตุมาใช้จะทำให้แร่ธาตุหมดไป เพราะไม่สามารถงอกเงยมาได้อีก จึงต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง และใช้ให้เหมาะสม มีประสิทธิภาพ มากที่สุด"

หน้า ๑๐๗ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๕ "ประชาชนทุกคนไม่ควรนึกถึงแต่เฉพาะปัญหาของตัวเองเท่านั้น แต่ต้องคำนึงถึงปัญหาที่สังคมต้องเผชิญอยู่ แล้วพยายามช่วยกันแก้ไขให้ดีขึ้นด้วย ขจัดความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวให้สิ้นไป คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมให้มากขึ้น การกระทำใด ๆ ที่ทำให้ตนเองได้ประโยชน์ แต่ทำให้ประโยชน์ส่วนรวมเสียไปก็ไม่ควรกระทำ"

๓. สาระค่านสติปัญญา (Intellectual Component)

๓.๑ จากการศึกษาหนังสือเรียนเล่มนี้ ผู้วิจัยพบว่า การใช้ภาษามีความเข้าใจง่าย รัดกุม และมีคำอธิบายที่มีความชัดเจนดีพอใช้ แต่มีบางตอนที่การใช้สำนวนภาษาและการอธิบายเนื้อหาบางตอนยังไม่ถูกต้อง ไม่ชัดเจน รัดกุม เช่น

หน้า ๖ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๓ "เสี้ยววาละ ๑๕๐๐" ที่ถูกควรเป็น "เสี้ยววาละ ๑๕๐๐ บาท"

หน้า ๒๒ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๑๓ "เมื่อปีที่สิ้นรัชกาลและรัชกาลที่ ๖ ขึ้นครองราชสมบัติ" ที่ถูกควรเป็น "เมื่อปีที่สิ้นรัชกาลที่ ๕ และรัชกาลที่ ๖ ขึ้นครองราช"

- สมบัติ"
- หน้า ๓๐ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑ "แผนาสอง" ที่ถูกควรเป็น "แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๒"
- หน้า ๓๒ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๒๓ "ไม่ควรแต่งกายตามสะดวกสบาย ไม่คำนึงถึงเกียรติของชาติ" ที่ถูกควรเป็น "ไม่ควรแต่งกายตามสะดวกสบายโดยไม่คำนึงถึงเกียรติของชาติ"
- หน้า ๔๗ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๑๑ "การพัฒนาประเทศก็จะไปไต่งายแล้ว" ที่ถูกควรเป็น "การพัฒนาประเทศก็จะไปไต่งายควย"
- หน้า ๔๘ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๑๐ "พ่อแม่ควรอบรมวิชาให้รู้จักค่าของเงิน" ที่ถูกควรเป็น "พ่อแม่ควรอบรมบุตรวิชา ให้รู้จักค่าของเงิน"
- หน้า ๗๑ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๓๘ "โรคนอนหลับ ซึ่งเป็นโรคที่เกิดขึ้นแก่คนที่ถูกแมลงวันชนิดหนึ่งในแอฟริกาใต้" ที่ถูกควรเป็น "โรคนอนหลับ ซึ่งเป็นโรคที่เกิดขึ้นแก่คนที่ถูกแมลงวันชนิดหนึ่ง หรือที่เรียกว่า แมลงแซทซี (Tsetse Fly) ที่มีอยู่ในแอฟริกาใต้"
- หน้า ๗๔ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๒๕ "บางก็ไม่เกิดอาการแพ้เลย" ที่ถูกควรเป็น "บางคนก็ไม่เกิดอาการแพ้เลย"
- หน้า ๘๒ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๕ "สิ่งเหล่านี้จะเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกับตามจำนวนประชากรที่เพิ่ม" ที่ถูกควรเป็น "สิ่งเหล่านี้จะเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกับจำนวนประชากรที่เพิ่ม"
- หน้า ๘๘ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๓ "เชื่อกันน้ำพังทะลาย เช่นที่เกิดขึ้นในประเทศอินเดียเมื่อไม่นานมานี้" ประโยคดังกล่าวไม่ไ้ระบุให้ชัดเจนว่า ที่ไหน เมื่อไร

๓.๒ คำศัพท์ เนื้อหาบางตอนในหนังสือเรียนเล่มนี้มีคำศัพท์บางคำที่ยากเกินไปสำหรับเด็กในวัยนี้จะเข้าใจได้คือ ดังนั้นในหนังสือเรียนควรมีอภิธานศัพท์ เพื่ออธิบายความหมายของคำศัพท์เฉพาะที่เข้าใจยาก ที่ใช้ในหนังสือเรียนนี้ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจได้ถูกต้อง หรือเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในตัวของมันเอง ขณะเดียวกันจะเป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าสะดวกขึ้น เช่น

หน้า ๒	คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๕	คำว่า บราบคาภิเชก
หน้า ๕	คอลัมน์ ๑ บรรทัดสุดท้าย	คำว่า พระคลังสินค้า
หน้า ๖	คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๘	คำว่า สนิชล์ยูธาเบอร์นี
หน้า ๖	คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๑	คำว่า สนิชล์ยูธาเบอร์ริง
หน้า ๖	คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๖	คำว่า พักศอกท้ายสัณฐา
หน้า ๗	คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๒๕	คำว่า อุดมการ
หน้า ๘	คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๓	คำว่า สังคายนา
หน้า ๑๐	คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๘	คำว่า วัตรปฏิบัติของสงฆ์ไทย
หน้า ๑๓	คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๒๐	คำว่า ชัดคอก
หน้า ๑๔	คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๓๔	คำว่า พระราชบัญญัติทาส
หน้า ๑๔	คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๕	คำว่า เงินศึกษาพลี
หน้า ๑๕	คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๓	คำว่า อนารยะ
หน้า ๒๑	คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๑๒	คำว่า ตุลยภาพ
หน้า ๒๑	คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๑๕	คำว่า พระคลังข้างที่
หน้า ๓๒	คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๕	คำว่า รัฐนิยม
หน้า ๓๖	คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๒๒	คำว่า ขบวนการเสรีไทย
หน้า ๖๕	คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๘	คำว่า สาธารณูปโภค, สาธารณูปการ
หน้า ๘๑	คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๒	คำว่า โซลาร์เซลล์
หน้า ๑๐๕	คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๒๒	คำว่า มวลชน

นอกจากนี้ ชื่อเฉพาะบางชื่อซึ่งถอดเป็นภาษาไทยแล้ว ควรจะมีวงเล็บภาษาอังกฤษให้ไว้อยู่ เพื่อให้ให้นักเรียนเห็นวิธีสะกดคำ และ เป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งอ้างอิงที่เป็นภาษาต่างประเทศต่อไป เช่น

หน้า ๗๓	คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๘	คำว่า การไถแบบ "คอนทัวร์" หรือการไถพรวน
หน้า ๗๕	คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๖	คำว่า คาร์บอนโมน็อกไซด์
หน้า ๘๑	คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๒	คำว่า โซลาร์เซลล์
หน้า ๘๖	คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๕	คำว่า อิเล็กทรอนิกส์

- หน้า ๘๘ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๖ คำว่า ฟลุออโรคาร์บอน
- หน้า ๘๘ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๘ คำว่า สะกายแลบ
- หน้า ๘๖ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๘ คำว่า อังโกลา, โมซิมบิก, กีนีบิสเซา
- หน้า ๑๑๕ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๓๔ คำว่า แบบเมอร์เคเตอร์

๓.๓ การเสนอเนื้อหาและการจัดลำดับเนื้อหา

เนื้อหาในหนังสือเรียนเรียงลำดับเป็นเรื่อง ๆ ในแต่ละบท ทำให้ผู้อ่านเข้าใจดี แต่อาจทำให้ผู้เรียนขาดความอยากรู้อยากเห็น เพราะการเสนอเนื้อหานั้นมีลักษณะเป็นการเล่าเรื่องทั้งสิ้น ถ้ามีการเสนอหัวข้อเป็นปัญหาบ้างก็จะเป็นการช่วยให้นักเรียนมีความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมมากขึ้น นอกจากนี้ ในการเสนอเนื้อหาบางตอนมีข้อดีคือ มีการยกตัวอย่างและเปรียบเทียบให้ผู้อ่านได้เห็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว เช่น

หน้า ๕๐ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๕ "ความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวของบุคคล แม้เพียงเล็กน้อยแต่ก็มีความรุนแรง และมีผลเสียหายต่อส่วนรวมอย่างมาก เช่น ทอระบายน้ำในกรุงเทพฯ ถูกอุดตันด้วยเศษผง กุ้งพลาสติก และขยะต่าง ๆ จนใช้การไม่ได้ เมื่อฝนตกน้ำจึงท่วม เพราะไม่มีทางระบายน้ำออกไปสู่แม่น้ำลำคลอง"

หน้า ๖๓ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๒๕ "ประเทศกำลังพัฒนามักจะมีเมืองใหญ่ซึ่งเป็นศูนย์กลางของความเจริญ และการคมนาคมทั้งหลาย อยู่เพียงแห่งเดียวซึ่งเรียกว่า "เอกนคร" ... ตัวอย่างที่ใกล้ตัวเห็นได้ชัดที่สุดก็คือ ประเทศไทย ซึ่งมีกรุงเทพฯ เป็นเอกนคร เป็นต้น"

หน้า ๗๓ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๓๒ "ที่ดินบางแห่งเป็นที่แห้งแล้ง ไม่อุดมสมบูรณ์ ดินเก็บน้ำไม่ได้ ไม่เหมาะแก่การทำนา แต่เหมาะแก่พืชที่ทนต่อความแห้งแล้ง เช่น มะม่วงหิมพานต์ ฝ้าย เป็นต้น กลับนำไปใช้ ทำนา เช่น ในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย"

หน้า ๗๘ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๒๖ "สัตว์ป่าหลายชนิดสูญพันธุ์ไปจากโลกแล้ว เช่น เนื้อสมัน ซึ่งเคยมีอยู่แถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา"

- หน้า ๓๘ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๓๔ "แรชาคุเป็นชนวนให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างประเทศ ... ตัวอย่าง เช่น ความขัดแย้งระหว่างจีนและเวียดนาม เกี่ยวกับหมู่เกาะพาราเซลในทะเลจีนใต้"
- หน้า ๔๓ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๕ "อุ๋นซึ่งเป็นผลไม้เมืองหนาว ไม่มีในประเทศไทยมาก่อน ... แต่เดิยวันส่วนอุ๋นมีอยู่ทั่วไปในประเทศไทย เพราะเป็นผลจากการศึกษา ค้นคว้า และวิจัยทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของการปลูกอุ๋น"
- ๓.๔ หนังสือเรียนเล่มนี้ มีเนื้อหาที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนคิดอย่างมีเหตุผล และอยากค้นหาเพิ่มเติมต่อไป เช่น
- หน้า ๓๓ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๖ "คนไทยทุกคนควรพิจารณาว่าควรจะได้รับอารยธรรมตะวันตกที่แพร่เข้ามาอย่างไม่หยุดยั้งนั้น อย่างไร และด้วยวิธีใดจึงจะดี และมีประโยชน์"
- หน้า ๔๕ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๖ "การพัฒนาประเทศจะดำเนินไปได้ดีเพียงไรนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของพลเมืองส่วนใหญ่ของประเทศเป็นสำคัญ"
- หน้า ๔๘ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๓๗ "หน่วยงานทุกหน่วยล้วนมีความสำคัญและเกี่ยวข้องของกันทั้งสิ้น การจะเน้นความสำคัญของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งนั้น จึงไม่ถูกต้องเพราะกลับจะเป็นเครื่องฉวยความเจริญของประเทศ"
- หน้า ๕๐ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๘ "ความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวของบุคคลแม้เพียงเล็กน้อย แต่ก็มี ความรุนแรง และมีผลเสียหายต่อส่วนรวมอย่างมาก"
- หน้า ๕๗ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๑๐ "คนต่างชาติจำนวนมากได้หลบหนีออกจากประเทศของตน ... เพื่อมาขออาศัยอยู่ในประเทศอื่น ... ทำไมจึงต้องเสี่ยงกับความทุกข์ ความอดอยาก และความตาย หลบหนีออกจากบ้านของตนเองเช่นนั้น"
- หน้า ๖๔ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๓๒ "สังคมของมนุษย์นั้นเปรียบเหมือนใยแมงมุม คั้งนั้นเมื่อส่วนหนึ่งส่วนใดของสังคมเกิดมีปัญหา ก็ย่อมมีผลทำให้ส่วนอื่น ๆ ของสังคมได้รับความกระทบกระเทือนตามไปด้วย "

- หน้า ๘๑ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๓๖ "การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทุกชนิด เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อการอยู่รอดของมนุษย์"
- หน้า ๘๖ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๕ "การที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีช่วยสร้างเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้แก่มนุษย์ทำให้เกิดความสุขความสบายนั้น ผลเสียที่ติดตามมาคือทำให้คนเปลี่ยนนิสัย จากความพากเพียรอดทน มาเป็นความเกียจคร้าน"
- หน้า ๘๐ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๔ "เทคโนโลยีนั้นมีทั้งคุณและโทษเสมือนดาบสองคม ถ้าใช้ไม่ถูกต้องก็จะเกิดโทษหรืออันตรายแก่ผู้ใช้ จึงควรที่จะใช้อย่างระมัดระวัง"
- หน้า ๘๒ คอลัมน์ ๑ บรรทัดที่ ๑๒ "รัฐบาลของประเทศกำลังพัฒนาจำนวนไม่น้อย เป็นรัฐบาลที่มาจากการยึดอำนาจ คณะทหารมีอำนาจปกครองประเทศ การทำงานประมาณประจำปี มักมุ่งใช้จ่ายหนักไปในด้านป้องกันประเทศ ... งบประมาณด้านป้องกันประเทศจึงสูงกว่าด้านเศรษฐกิจ การลงทุนทางด้านเกษตรจึงมีน้อยกว่าที่ควรจะเป็น"
- หน้า ๘๓ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๕ "ระบบการควบคุมสังคมในประเทศกำลังพัฒนาอ่อนแอมาก ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษจึงเกิดขึ้น"
- หน้า ๘๔ คอลัมน์ ๒ บรรทัดที่ ๒๔ "โลกปัจจุบันเป็นสังคมนานาชาติ ประเทศต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กันใกล้ชิด ไม่มีชาติหนึ่งชาติใดที่จะสามารถดำรงอยู่โดยลำพังได้ ปัญหาที่เกิดขึ้นย่อมกระทบกระเทือนถึงกันหมด"